

Stanislav Južnič

Galilei pri nas

O spretnih trgovcih z beneško soljo in povzpetniškem sorodstvu na Kranjskem

JUŽNIČ, Stanislav, dr. Univerza v Oklahomi, Oddelek za zgodovino znanosti, US- Norman OK 73019-6030, West Brooks 401

929.52Galilei
339(497.4)"16":664.41

GALILEI PRI NAS

O spretnih trgovcih z beneško soljo in povzpetniškem sorodstvu na Kranjskem

Vpliv Galileja Galileja na Kranjce je imel tudi osebno plat. Starejši med njegovimi sorodniki na Kranjskem je bil poglavitni beneški trgovec s soljo Francesco Galilei († pred 17. 6. 1647), ki je premeteno izkoriščal velike razlike v cenah soli med beneškim in habsburškim ozemljem. F. Galilei je odločilno pripomogel pri ureditvi pokojnine Galileo Galileja pri katedrali v Brescii na tedanjem beneškem ozemlju. Za slovensko srenjo je bil še bolj pomemben zakupnik solne trgovine Roberto Galilei (1615 Firenze – 1681 Ljubljana), ki je postal četrtni stotnik za istrski del Kranjske, kranjski deželan in premožni bankir. Kot stotnik je poveljeval obrambi proti nameravanemu turškemu napadu proti Dunaju leta 1663, svoj donosni položaj pa je obdržal dve desetletji, vse do svoje smrti. Roberto je bil na Kranjskem visoko čislán glede na botre Robertovih otrok, med katerimi je bil tudi sam deželni glavar; Robertova soproga je botrovala hčeri Karla Valvasorja († 1697), polbrata polihistorja Janeza Vajkarda Valvasorja. Raziskane so Robertove povezave s petičnimi ljubljanskimi poslovneži, predvsem s trgovci kot sta bila Caharija Waldtreich in Franc Zergoll(ern). Ljubljanska zapuščina Roberta Galileja popisana kmalu po njegovi smrti nam možakarja kaže v vsem sijaju, saj je imel kar nekaj pod palcem. Roberto je poročil baronico Mordax, ki mu je povila reci in piši osem otrok. Razen najstarejšega sina so bili vsi krščeni v ljubljanski stolnici. Ljubljanski frančiškani so pokopali Roberta, njegovo soprogo in njuno odraslo hčer.

Ključne besede: Robert Galilei, Galileo Galilei, Sidonia Viktoria Mordax poročena Galilei, Ljubljana, zgodnja moderna znanost.

JUŽNIČ, Stanislav, PhD, University of Oklahoma, History of Science Department, US- Norman OK 73019-6030, West Brooks 401

929.52Galilei
339(497.4)"16":664.41

GALILEOS ON OUR TERRITORY

About skillful Venetian salt traders and ambitious family members in Carniola

The influence of Galileo Galilei on the Carniolans had a personal touch. One of his older relatives in Carniola included the main Venetian salt trader Francesco Galilei († before 17 June 1647), who cleverly took advantage of large differences in prices between the Venetian and Hapsburg territories. F. Galilei played a key role in arranging Galileo Galilei's pension with the cathedral in Brescia in the then Venetian territory. For Slovenes, an even more important tenant of the salt trade was Roberto Galilei (1615 Florence - 1681 Ljubljana), who became the quarter captain for the Istrian part of Carniola, a Carniolan countryman and a rich banker. As a captain, he commanded the defence against the planned Ottoman attack on Vienna in 1663 and kept his lucrative position for two decades until his death. Roberto was held in high esteem in Carniola, judging by the godfathers of his children, who included the head of the province himself; Roberto's wife was godmother to the daughter of Karl Valvasor († 1697), the half-brother of the historian and polymath Janez Vajkard Valvasor. The article investigates Roberto's ties with affluent entrepreneurs from Ljubljana, in particular tradesmen such as Caharija Waldtreich and Franc Zergoll(ern). The Ljubljana heritage of Roberto Galilei, which was inventoried soon after his death, reveals the splendor of a man who was quite wealthy. Roberto married Baroness Mordax, who gave birth to as many as eight children. With the exception of the oldest son, all were baptized in the Ljubljana cathedral. The Ljubljana Franciscans buried Roberto, his wife and their adult daughter.

Key words: Robert Galilei, Galileo Galilei, Sidonia Viktoria Mordax married name Galilei, Ljubljana, early modern science.

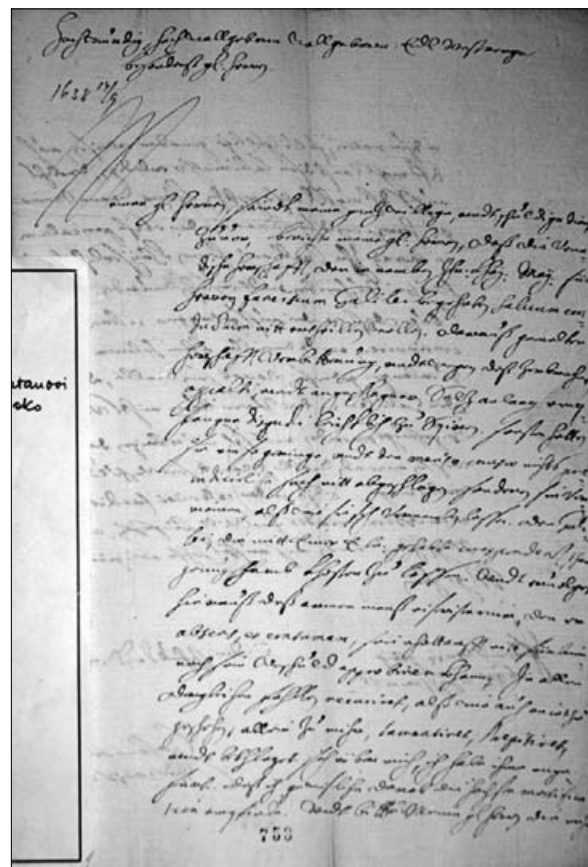
Uvod

Naša zgodba meče luč na delovanja Roberta Galileja med Slovenci ter razkriva pomen njegovih stikov s tedanjo kranjsko smetano vključno z grofi in knezi Turjaškimi. Odstira tančico s poslovanja ljubljanskih bogatih bančnikov-trgovcev, predvsem pa nakazuje nekoliko skrivnostne Robertove povezave z malteškimi vitezi. Ljubljčan Roberto Galilei in njegovi sodelavci niso neznani slovenskemu zgodovinopisju. Doslej smo se ukvarjali predvsem z vprašanjem, kaj je takšne denarne mogotce, kot je bil Galilejev sodelavec Caharija Waldtreich, privedlo med Slovence. Zgodba nam danes torej tudi prišepetava sporočilo o nekdanji veličini in privlačnosti dežele na južnih obronkih Alp.

Sol Florentinca Francesca Galileja

Uspeh Galilejev med Slovenci se je začel po Krpanovo – s soljo. Seveda pa Galileji niso predstavljali kobilic s cesarskih poti ali oprezali za biriči, saj so kot petičneži sami sebi krojili trgovinske zakone. Franc (Francesco) Galilei je skupaj s fizikom Fulgenzio Micanziom s pomočjo svojih sorodnikov Benedetta Galileja, Antona Galileja in Ottavija Galileja v Benetkah skrbel za podelitev pokojnine katedrale v Brescii slovitemu fiziku Galileo Galileju. Galileo Galilei je medtem padel v papežovo nemilost in si sam ni znal pomagati. Dohodek od katedrale v Brescii je bil zagotovljen učenjaku G. Galileju z bulo izdano v Rimu 20. 3. 1627, vendar je bilo treba zgladiti še številne zapreke. Galileo Galilei je poskrbel za latinski dopis potrditve odvetništva beneškemu trgovcu Francescu Galileju 4. novembra 1632, nekaj dni po G. Galilejevem pozivu na sojenje v Rim septembra 1632. Francesco Galilei je bil svojevrstni poslovni posrednik Galileo Galileja. Benedetto Galilei je nadomeščal Francesca Galileja pri zastopanju G. Galileja v Benetkah in Brescii na osnovi G. Galilejevega pisma datiranega 21. 2. 1634, medtem ko je Francesco februarja in marca 1634 posloval v Istri. G. Galilejevo pravico do dohodkov so potrdili dne 23. 12. 1633. Francesco Galilei je 9. 8. 1635 znova trgoval v Istri in je s seboj odnesel G. Galilejevo pismo.¹ Francesco Galilei je Galileo Galileju dvakrat pisal leta 1632 in znova leta 1635. Ubogi Galileo Galilei je bil ob zadnjem pismu že v svojevrstnem hišnem zaporu v predmestju Firenc.

Galileji so trgovali s soljo na kranjsko-beneški meji vsaj pol stoletja. Dne 7. 1. 1634 se je Janez Ferdinand grof Portia (1605-1665) obregnil ob obmejne furlansko-kranjske trgovce. Obravnaval je lukso Bakar, kjer od odsotnega Galileja ni dobil pravih pojasnil glede trgovanja. Galilei je namreč naselje zapustil, čeravno je imel tam številne važne tekoče posle.² 18. 9. 1638 je o Francu Galileju pisal Anton grof Rabatta, cesarski komornik, habsburški ambasador v Benetkah in oče bodočega ljubljanskega škofa Jožefa Rabatte (1620-1683).³ F. Galilei se je otepal stroškov s korespondenco in s plačevanjem oboroženih stražarjev, ki so varovali tovarnike soli v karavanah.⁴ Zaščita je bila še kako potrebna med prevozom soli skozi Gorski Kotar, saj se tamkajšnji Srbi še danes spominjajo svojih sosedov pravoslavni Cincarjev kot »napadalcev karavan s soljo«.⁵

Franc Galilei trguje s soljo 14. 9. 1638, prva stran (Arhiv Republike Slovenije).⁶

¹ Galilei – Favaro: *Le Opere*, 14: str. 426 (pismo št. 2346 podpisano v Benetkah 13. 11. 1632), 14: str. 431 (pismo št. 2352, Benetke 20. 11. 1632), 14: str. 434 (pismi št. 2357 in 2358, Benetke 27. 11. 1632), 15: str. 335 (pismo št. 2788, Benetke 26. 11. 1633); 16: str. 33 (pismo št. 2866, Benetke 4. 2. 1634) in 16: str. 161 (pismo št. 3016, Benetke 18. 11. 1634), str. 299 (pismo št. 3165, Benetke 9. 8. 1635); 19: str. 459, 470, 471.

² 7. 1. 1634 neimenovani Galilei Trgovina iz Bakra na celino, AS 2, š. 485 fol. 1709-1715, 1718 z omembo Galileja na strani 1715 na drugačnem papirju.

³ Schiviz: *Der Adel*, str. 179.

⁴ AS 2, š. 490 pag. 753 (14. 9. 1638), 761 (18. 9. 1638).

⁵ Izjava Srba Djordja iz predmestja Vrbovskega pričujočemu piscu 8. 8. 1998.

⁶ AS 2, š. 490, pag. 753.

19. 2. 1647⁷ je Adam Zupančič z mitnice sv. Vid v Rijeki poročal o kupčijah s soljo oktobra 1646 v Bakru in Bakarcu v povezavi z Galilejem. 17. 5. 1647 je Adam Zupančič pisal že veliko ostreje zaradi banditizma in tihotapstva.⁸ Franc Galilei in »*Ministro dell'Appalto de sali*« Antonio Jakob (Giacomo) Corsi⁹ iz stare italijanske reške senatorske družine¹⁰ sta prevažala vino, obenem pa sol s Paga in Raba, prav tako pa iz Kopra ter Milj v Bakar, Trst, na kranjsko mitnico sv. Ivana pri Devinu, drugod po Kranjskem ali po morju v Benečijo. Zupančič je opisal domala vse tihotapske poti pri trgovanju s soljo. Star soli je v Kopru stal 2 liri, na Kranjskem pa je bil dvakrat dražji. Sol so dovažali v Koper in Milje mimo habsburških podložnikov in pristanišč, prav tako pa so sol vozili skozi Trst.¹¹ Nepridipravom je padla sekira v med, saj so po sol v Trst hodili pogodbeno najeti Morlaki, da bi množili dobiček pri prepovedanem prevozu dalmatinske soli s Paga in Raba v luko Bakar. Seveda so se vestno izogibali cesarske mitnice sv. Vida v Rijeki. Po F. Galilejevi smrti je posle prevzel Antonio Giacomo Corsi,¹² prav tako pa Roberto Galilei. V luko Bakar so za beneške oblasti z dalmatinskega Paga in Raba izvažali sol; tovorili so tudi špansko in vzhodnjaško sol pri ugodnih pogojih. Da bi stopili na prste tihotapcem, so jim grozili kar s smrtnimi kaznimi. 100, 150 ali 200 in še več ladij je letno izvažalo sol iz luke Bakar, kar je primer zrel za solno zaporo ali za cesarski urad v Karlovcu ob Kolpi, se je pridušal jezni mitničar Zupančič. Po drugi strani pa podložniki lahko svobodno (trgujejo) s soljo po pogodbah podpisanih (pri mitnici) na sv. Vidu v Rijeki, je pribil grof Zupančič.¹³ 20. 7. 1647 se je Corsi v italijanskem pismu podpisanem na Rijeki branil Zupančičevih (Giupancich, Suppanchich) obtožb.¹⁴

Zgolj četrtino paške soli so vozili po cesarju ugodnih dovoljenih poteh, vse ostalo pa je šlo naskrivaj predvsem v luko Zrinjskih v Bakru. Trgovec Franc Galilei je med zadnjimi izkoriščal prednosti cvetočega Zrinjskega pristanišča v Bakru. Njegov sorodnik in trgovski dedič Roberto Galilei je kot zakupnik solne trgovine od 21. 1. 1657 in četrti stotnik Istre (1662-1681) že moral

tovoriti »belo zlato« skozi Scilo in Karibdo novih razmerij moči po polomu Zrinjsko-Frankopanske zarote.

Posojilo za zakup in deželanstvo

Za razliko od trgovca Franca Galileja je njegov sorodnik bankir Roberto Galilei ob trgovanju s soljo postal celo kranjski visoki uradnik in politik. 26. 3. 1654 so kranjski deželni stanovi izstavili R. Galileju zadolžnico za zajetno vsoto 6000 kron deželne veljave, za katero so bili pripravljeni priznati povišano vrednost 6000 kron nemške veljave.¹⁵ Posel je bil registriran tako v R. Galilejevi zapuščini kot v zapisnikih deželnih stanov. Pisar deželnih stanov je najprej dne 26. 3. 1654 priznal sposojenih 3000 fl z letnimi obrestmi 6% in dobo vrnitve dveh let.¹⁶ Deželnim stanovom očitno še ni bilo zadosti, saj so si pri Galileju dne 29. 5. 1654 znova sposodili enako vsoto 3000 fl.¹⁷ Na deželnem zboru so dne 3. 6. 1654 dodali nov kratek zaznamek o Robertu Galileju glede njegovega posojila s 3% obrestmi.¹⁸ 19. 4. 1655 so Stanovi Galilejevo posojilo že obravnavali kot svoj dolg v skupnem znesku 6000 fl. Očitno so dolg nameravali poravnati s protiuslugo. V zahvalo za gmotno pomoč so Galileju na seji deželnega zbora takoj po novem letu dne 21. 1. 1657 podelili cesarski koncesijski zakup za trgovino s soljo (*Appalt*).¹⁹ Tako je bil volk sit in koza cela: dolg resda ni bil poravnan, a si zaradi tega ni nihče belil glave.

Podoben zakup monopola solne trgovine je leta 1609 ob obnovi tržaških solin dobila družina de Leo, ena od trinajstih rodovin ustanovitelj sodobnega Trsta. Z njegovim striktnim izvajanjem in preganjanjem tihotapcev so povzročili upor v Postojni, kjer so se domači podjetniki dotlej preživljali tudi s solno trgovino v slogu Martina Krpana. Odločitev vlade je izzvala kmečke upore Kraševcev proti zastopnikom zakupnika Jeremije de Leo leta 1609/10. Spori so junija 1610 zahtevali celo smrtno žrtve med spopadi v Postojni, v katerih so de Leovi »ibljartarji« (*Überreiter*) potegnili ta kratko.²⁰

Zviti Roberto Galilei je kot zakupnik solne trgovine obvladoval večji del donosnejših poslov v zahodnem

⁷ AS 2, š. 500 str. 1401-1408 (o Galileju na str. 1404 19. 2. 1647); AS 2, š. 501 pag. 1943, 1946-47, 2397 (17. 6. 1647), 2401-2402.

⁸ AS 2, š. 401, 19. 2. 1647, pag. 1404, 1943, 1946-47, 2397, 2401-2: AS 2, š. 501 Ljubljana 27. 5. 1647 (potrjeno v Ljubljani 17. 6. in 22. 6. 1647), str. 1941.

⁹ Vilfan: K zgodovini kmečkega trgovanja, str. 7.

¹⁰ Vanino: Isusovci, str. 183.

¹¹ AS 2, š. 401, pag. 2399 (17. 6. 1647); Darovec: Solarstvo, str. 79; Darovec: Davki, str. 334, 348.

¹² AS 2, š. 401, pag. 1946 (del dokumenta na str. 1943-1955, 1958, zapisanega 17. 6. 1647) in str. 2401 (del dokumenta na str. 2397-2410, zapisanega 17. 6. 1647, sprejetega v Ljubljani 5. 7. 1647).

¹³ AS 2, š. 401, dno pag. 2401, 17. 6. 1647, sprejeto v Ljubljani 5. 7. 1647 vrh pag. 2403, pag. 2409, 2410 kuverta s pečatom.

¹⁴ Podpisano 20. 7. 1647, sprejeto v Ljubljani 24. 7. 1647 (AS 2, š. 401, pag. 2411-2412, 2414).

¹⁵ Nemška veljava je bila domala za 10% višja od deželne kranjske veljave leta 1721 (Škofjeloški pasijon, folij 3r http://nl.ijs.si/e-zrc/sp/html/sp_ct.html).

¹⁶ AS 2, š. 895, fol. 12v. Eno stran pred tem prvim Galilejevim posojilom so obravnavali (jezuitskega) rektorja 26. 3. 1654, za Galilejem pa na isti strani reformirane avguštince 26. 3. 1654.

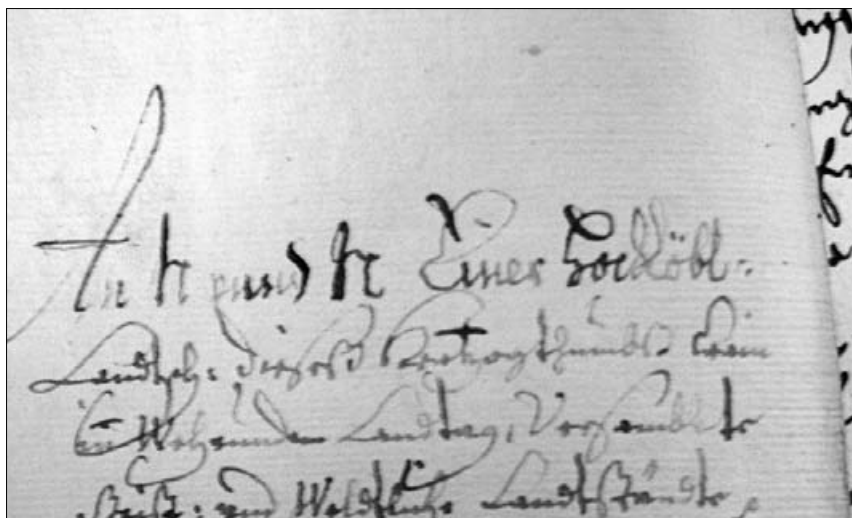
¹⁷ AS 2, š. 895, fol. 14v-15r (1654).

¹⁸ AS 2, š. 895, fol. 17v (1654). Dve strani pred Galilejem so obravnavali R. Scarlichija, stran za Galilejem pa Radovljico.

¹⁹ AS 2, š. 895, fol. 48r (1655, Galilejev priimek brez krstnega imena napisan z enojnim l), 79v.

²⁰ Marušič: Na Krasu, str. 172; Mainati: Croniche, str. 149-150; Vilfan, K zgodovini, str. 1.

delu Kranjske. Denar je posojal tudi Janezu Krstniku de Leo in njegovim sorodnikom.²¹ Ko je cesar leta 1661 odpravil apalt na sol in z njim omejitev uvoza na monopolna skladišča,²² je s tem ukinil ali vsaj okrnil Galilejeve ugodnosti. Zato so godrnjajočemu Robertu v zameno dali pismo deželanstva, ki je bilo zavedeno v protokolu deželnih stanov dne 9. 2. 1662.²³ Tam so svoj čas zavedli tudi posojilo. Sorodnik slovitnega fizika G. Galileja se je tako prelevil v polnopravnega Kranjca, deželni stanovi so žvenketali z njegovimi zlatniki.

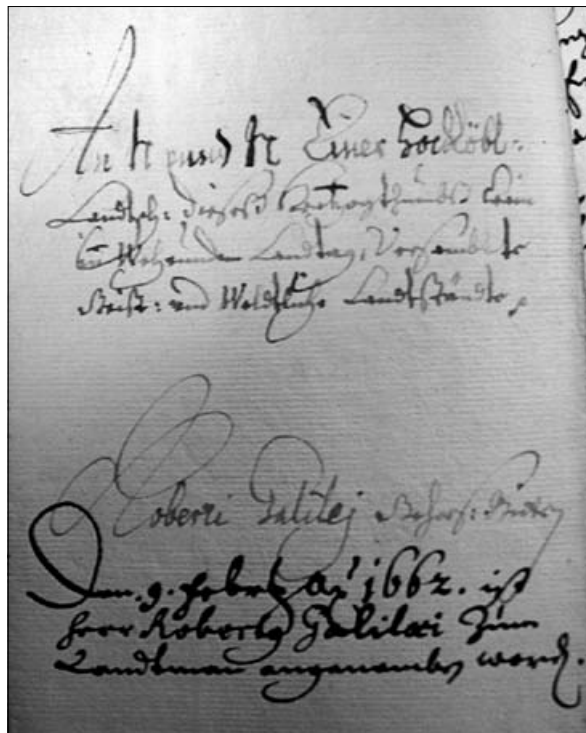

Galilejev zapečaten podpis pod vlogo za pismo deželanstva. Na pečatu je viden njegov grb z lestvijo.²⁴

Roberto Galilei je v prošnji za pismo deželanstva trdil, da na Kranjskem deluje že od leta 1632 in še posebno po svoji poroki leta 1641. Kljub temu je prvi ohranjeni dokument o njem šele dne 9. 2. 1647 sestavljal v Ljubljani Volf Sigmund baron Purgstall (* 1610/11; † 1654/55), cesarski vojni svetovalec, polkovnik, dne 24. 11. 1631 povišan v barona skupaj z bratoma zavoljo vojnih zaslug.²⁵ Zna biti, da je Galilei nekoliko pretiraval s poročilom o dolžini svojega staža na Kranjskem.

Roberto je v prošnji kranjskim stanovom pripisal še oblast v Slovenski Marki, Metliki, Krasu in Istri. Očitno ti kraji po njegovi sodbi še niso bili samoumevno Kranjski. Z nemalo samohvale je naštel svoje prijateljske odnose z deželnimi stanovi, svoje sposobnosti in odlike. Najboljše priporočilo pa je bil Robertov rodni brat redovnik Bartolomeo Galilei, ki je bil kot dvorni upravitelj velikega vojvode deželnega kneza v Firencah formalno nadrejen dvornemu filozofu-matematiku Galileju Galileju. Poleg Robertovih znanj in kvalitet so zaslišani člani kranjskih deželnih stanov na florentinskega dvornega upravitelja še posebej opozorili ob možnostih za stike med florentinskimi in kranjskimi deželnimi stanovi. Zadišalo je po dobičku in vrli Kranjci so si seveda meli

roke. Pisar Bartolomejevega krstnega imena sprva ni poznal in je zanj pustil prazen prostor, v katerega je ime »Fr: Bartolomiae« pozneje nekoliko stisnil z drugačno pisavo. Podrobnosti ni bilo treba navajati, saj so vsi tedanji kranjski velmožje zelo dobro vedeli, kam pes tace moli ob bajeslovnem bogastvu florentinskih bankirjev in vplivnosti malteških vitezov. Med viteze sta spadala Bartolomeo Galilei in ljubljanski škof imenovan 9. 4. 1664 Jožef Rabatta.

Stanovi o Robertovemu bratu malteškemu vitezcu Bartolomeju Galileju 9. 2. 1662.²⁶

²¹ Dne 5. 5. 1653 je bil (Janez) Karl de Leo (1611-1656 Ljubljana) priča na poroki svojega sorodnika Georga de Leo pl. Lowenberga v Ljubljani; leta 1647 je bil grad Ravne razdeljen med Jurijem, Janezom Krstnikom in dvema drugima bratoma pl. Leo (Schiviz: Der Adel, str. 148; Smole: Graščine, str. 417).

²² Vilfan: K zgodovini, str. 7.

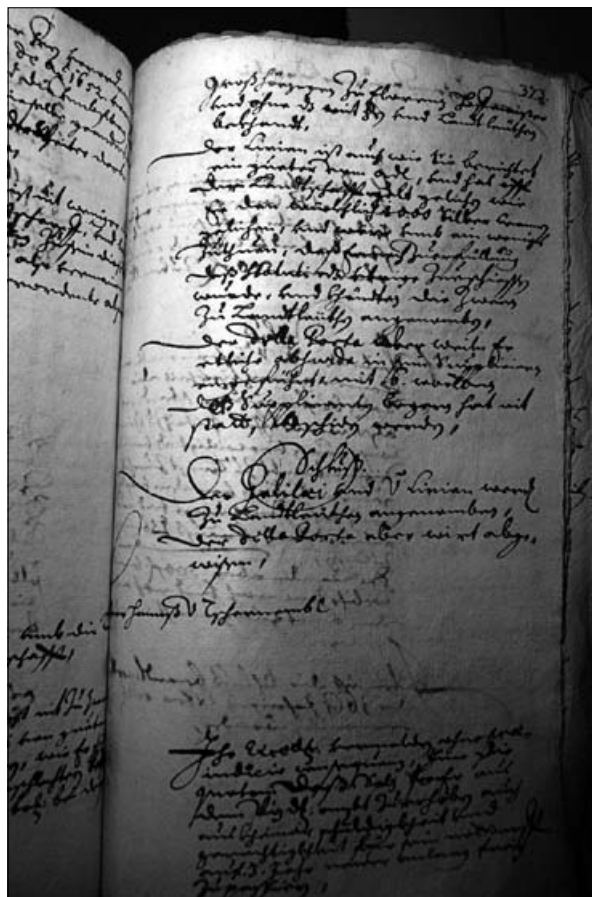
²³ AS 2, š. 895, fol. 170v; AS 2, š. 896, fol. 372v-373r; Schiviz, Der Adel, str. 497 (št. 95); Gallileus Landemennsbrieue /Gallileus Robert de dato 9ten Febr. 1662 (AS 2, š. 844, Lit. G, številka spisa 3, devet nepaginiranih strani 9. 2. 1662).

²⁴ AS 2, š. 504, fol. 480.

²⁵ AS 2, š. 504, fol. 477-480 (Pisano čez prvi dve vrstici starejše oblede pisave, 9. 2. 1649).

²⁶ AS 2, š. 844, Lit. G, številka spisa 3, str. 1.

Roberto Galilei je po prejemu pisma deželanstva aktivno sodeloval na številnih sejah deželnega zbora. Pogosto so ga podpisovali pod sklepe, navadno med zadnjimi naštetimi plemiči.²⁷ Politika in denar sta v naših deželah rada sobivala z roko v roki.

O Robertovemu bratu malteškemu vitezu Bartolomeju Galileju v protokolu Deželnih stanov 9. 2. 1662, druga stran.²⁸

Posojilo za istrsko glavarstvo

Apalt in za njim deželanstvo očitno nista odtehtala celotnega posojila. Povzpetniškemu Robertu so čez nekaj mesecev podelili še donosno službo istrskega glavarja. To je bila svojevrstna nagrada za Galilejevo posojilo deželnim stanovom osem let prej, ki ni bilo nikoli poravnano v gotovini, zato je Roberto zadolžnico hranil še ob smrtni postelji. Galilei je torej svoje visoke službe v resnici kupil.

Po Janžu Sigmunda Gusiču († 1684) je glavarstvo istrske četrtine najprej prevzel dotedanji korporal Andrej Danijel baron Mordax († 1689) dne 16. 11. 1662, ki naj bi zato odstopil s položaja korporala z dvema konjenikom. Sprememba se očitno ni najbolje posrečila, saj je že mesec dni pozneje dne 16. 12. 1662 dolžnosti glavarja Istre prevzel Roberto Galilei na temelju svojih sposobnosti za vojaško službo in izkušenj.²⁹

Kmalu po imenovanju je Roberto šel skozi ognjeni krst. Dne 19. 5. 1663 in 3. 7. 1663 je Mordax pl. Portendorf v Metliški trdnjavi posredoval oblastem poročilo četrtnega glavarja habsburške Istre Galileja o pomanjkanju zastav v Galilejevih enotah, saj je Galilei prevzel le nekaj zastav leta 1658 po svojem predhodniku glavarju Janžu Sigmundu Gusiču. Gusič je nato poveljeval med letoma 1663-1668 v Senju.³⁰ Zastave so bile nujne za vojskovanje ob turški meji, saj so dne 29. 6. 1663 kranjski deželni stanovi sestavili zapis o vodenju vpoklicev podložnikov. Zaradi preteče nevarnosti naj bi v poltretjem tednu zbrali podložniško vojsko. Vpoklicali naj bi vsakega 30., 10. in 5. obveznika, torej skupno kar tretjino živečih mož. Sredi poletnih kmečkih opravil je bil takšen vpoklic kar zajeten zalogaj. Povod splošne mobilizacije za četrto avstrijsko-turško vojno 1663-1664 je bil na dlani. Mogočna cesarska vojska je potrebovala podporo manj izurjenega podložniškega prateža. Habsburška Istra pod Galilejevim glavarstvom je obsegala severovzhod polotoka Istre vključno s kraji Brseč, Pičan, Boljun, Kastav, Lovran, Moščenice, Pazin, Sveti Peter v gozdu, Trviž, Volosko in Tinjan v danes hrvaški Istri. Labin in Buzet sta bila že del beneške Istre, medtem ko je Rijeka leta 1717 postala posebno ozemlje, podrejeno upravi notranjih avstrijskih ozemelj s sedežem v Gradcu.³¹ Zbirališča za dolenske, kraške in istrske nabornike so bila v Ribnici, Novem mestu, Postojni in Pazinu.

V Galilejevem času je bil Volf Augustin Paradeiser († 21. 2. 1696)³² deželnoknežji glavar za Gorenjsko z Ljubljano, Lienhardt Fabianitsch³³ za Osrednjo Kranjsko, Volf Adam Mordax pa za Dolenjsko kot gospodar grašči-

²⁷ AS 2, š. 897, fol. 185v (7. 3. 1663), 191r (27. 3. 1663), 193v (20. 4. 1665), 271r (6. 6. 1666), 276v (9. 6. 1666), 290v (3. 7. 1666), 395r (12. 3. 1664), 397v (29. 3. 1664), 402v (6. 6. 1664), 405r (14. 6. 1666), 410r (6. 8. 1664), 412r (17. 12. 1664), 475r (12. 1. 1665), 474v (15. 1. 1665), 479r (12. 2. 1665), 484v (14. 2. 1665), 490r (27. 3. 1663), 491v (19. 4. 1663), 494v (18. 5. 1665), 496v (20. 5. 1665).

²⁸ AS 2, š. 896, fol. 373r.

²⁹ AS 2, š. 895, fol. 178v, 179v (Mordax, tri odstavke za njim Galilei 1662); Smole: Graščine, str. 650; AS 2, š. 896, fol. 413r, 416r.

³⁰ Smole: Graščine, str. 547; Kidrič: Gušič (geslo); AS 2, š. 895, fol. 164 (1647), 234 (1648), 321 (1649), 548 (1650), 603, 604, 625, 632, 633, 645 (1651), 652, 654, 705 (1652), 713, 250 (1663), 279; Schiviz: Der Adel, str. 372.

³¹ Kambič: Analiza, str. 52-53.

³² 14. 7. 1685 je poročil Marijo Salomo Shesarich (Cesarič) (Schiviz: Der Adel, str. 180, 259).

³³ Leonhard Medardus (Merherič imenovan) Fabianitsch graščak Lesičja (Geyerau) soprog Susanne (Johanne) Margarete Paradeiser. Bržkone je bil sin Elizabete oziroma Marije Gravars pl. Beksch in kranjskega deželnega glavarja Leonharda pl. Merheriča imenovanega Fabianitsch (1575-1650) posinovljenca svojega strica Leonharda Merheriča, ki je sezidal grad Lesičje (Schiviz: Der Adel, str. 3, 8, 176; Smole: Graščine, str. 386, 648).

Preglednica: Kranjski četrtni stotniki

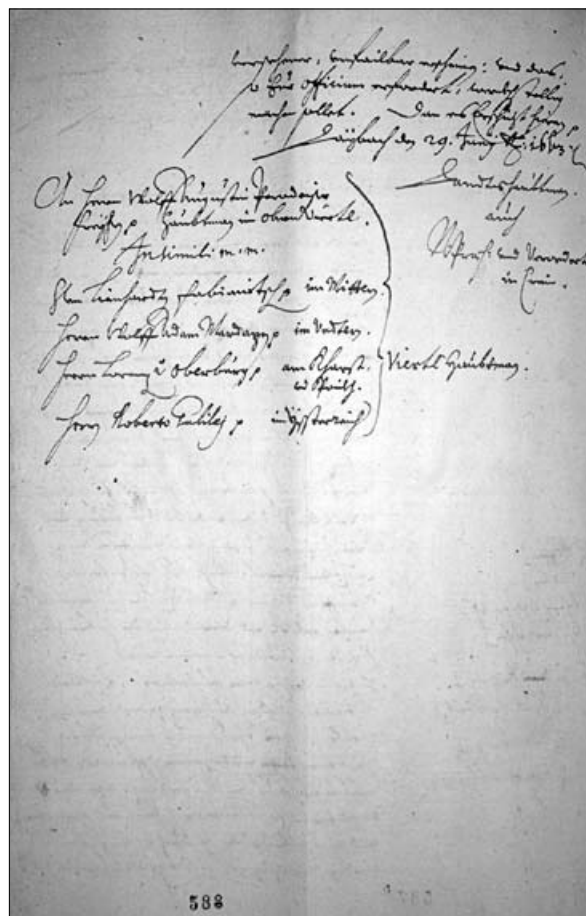
Del Kranjske	1663	Februar 1682	1689
Gorenjska	Volf Augustin Paradeiser	Hans Adam Apfalter	Volf Augustin Paradeiser
Osrednja	Lienhardt Fabianitsch	Krištof Franc Puchenberg	Krištof Franc Puchenberg
Dolenjska	Volf Adam Mordax	Volf Albert Schwab	Janez Vajkard Valvasor
Kras in Pivka	Lorenz Oberburg do 1670; Roberto Galilei 18. 1. 1676	Janez Krstnik De Leo (3. 2. 1681 Istra) ³⁴	Janez Krstnik De Leo
Istra	Roberto Galilei 1662-1681	Maksimilijan Friderik Moosheim 1682- ³⁵	Janez Krištof Portner

ne Pred malim mostkom (Neuhof) v Kandiji na desnem bregu Krke pri Novem mestu.³⁶ Potomec rodovine sprejete med Kranjske deželne stanove leta 1571 Lorenz pl. Oberburg (okoli 1597-1670)³⁷ je bil deželnoknežji glavar na Krasu in Pivki, Roberto Galilei pa v Istri. Komisar-inšpektor za istrsko četrt je bil Janez Krstnik de Leo, za Dolenjsko pa Lienhardt Fabianitsch in Volf Erazem Gall dne 19. 5. 1663.³⁸ Dne 18. 1. 1676 so na seji Deželne-ga zbora v Ljubljani poročali, kako je Janez Ferdinand baron de Leo osebno pregledal poslovanje namestnika Mateja Šetine (Schettina) in o ugotovitvah poročal Robertu Galileju, ki v tem dokumentu ni bil navedel zgolj kot glavar za zbiranje prostakov v Istrski četrti, temveč tudi v četrti Krasa s Pivko.³⁹

Istrski glavar Roberto Galilei ni mogel mimo visoke dunajske politike. Premski graščak Janez Portia je Galilejevo družino spoznal že kot cesarski diplomat v Firencah. Njegov sin Janez Ferdinand knez Portia je bil zaupnik in domači učitelj cesarja Leopolda I. Kot višji dvojni mojster (Ajo) je bil tudi prvi minister. Na tem položaju se je upiral premoči bratranca svoje pokojne prve soproge, kneza Janeza Vajkarda Turjaškega. Leta 1660 mu je cesar podaril 200.000 guldnov in gospostvo Pazin⁴⁰ kot njegovo bodočo pokneženo grofijo. Pokne-

ženje bi Pazin v veliki meri odtujilo Kranjski, zato je Portijev nasprotnik Janez Vajkard Turjaški nagovarjal kranjske deželne stanove proti takšni odločitvi v času nepriljubljenosti cesarja in Portije po mirovni pogodbi iz Vasvára sklenjeni 10. 8. 1664. Tik pred Portijevo smrtjo so Pazin prodali Kranjskim deželnim stanovom, nakar ga je kupil Portijev stari nasprotnik knez Janez Vajkard Turjaški.

Dne 12. 3. 1666 so bili vsi štirje deželni poverjeniki podpisani pod potrdilo o poravnavi kontribucije 2000

Roberto Galilei kot visok kranjski deželni uradnik, 29. 6. 1663.⁴¹

³⁴ AS 2, š. 895, fol. 399r.

³⁵ AS 2, š. 903, fol. 292; Schiviz: *Der Adel*, str. 499.

³⁶ Smole: *Graščine*, str. 386, 650; Valvasor: *Die Ehre*, 11: 391; AS 730 fasc. 123 Breckerfeld. Dne 1. 11. 1661 je bil skupaj s Sofijo Dorotheo Gussich v Novem mestu boter Volfu Konradu Breckerfeldu, sinu Konrada in Felicitas Gnediz iz Starega grada-Zagrad pri Otočcu. 6. 9. 1671 je bila njegova žena Katarina pl. Mordax skupaj s Georgom Sigmundom grofom Paradeiserjem botra sinu Juliana Sigmunda Gusiča iz Zaboršta († 1684) in Sofije Dorotheje rojene grofice Lichtenberg (Konstanzia, 1643-1727) v Novem mestu, 21. 1. 1672 pa je bila Rosina Mordax botra hčeri Johana pl. Stemberga (Schiviz: *Der Adel*, str. 186, 372).

³⁷ Oče Andreasa Bernardina barona Oberburga, od 14. 4. 1661 glavarja Otočca v Liki, ki je skupaj s soprogo Katharino Sidonio Isenhausen 2. 12. 1654 krstil hčer v ljubljanski stolnici, 12. 12. 1670 pa sta krstila sina Johanna Jožefa v župniji Slavina, kjer je medtem leta 1669 kupil graščino Prestranek od grofa Bernardina Barba in pozneje še Klano (Schiviz: *Der Adel*, str. 11, 280, 499; Smole: *Graščine*, str. 390; http://de.wikipedia.org/wiki/Andree_Bernhardin_von_Oberburg).

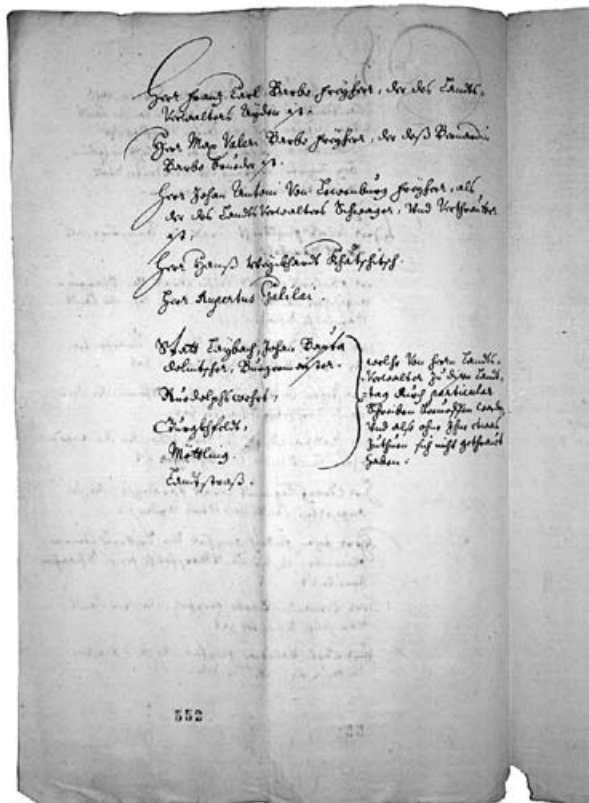
³⁸ AS 2, š. 896, fol. 446r; š. 897, fol. 126v.

³⁹ AS 2, š. 895, fol. 330v-331r (1676).

⁴⁰ Juričič Čargo, *Pregled*, str. 232.

⁴¹ AS 2, š. 518, str. 588 (29. 6. 1663).

guldnov, ki jih je Janez Vajkard Turjaški plačal kranjskim deželnim stanovom za devet mesecev prej kupljeno gospostvo Pazin.⁴² Na naslednji strani se je naštevanje prič nadaljevalo z istrskim glavarjem Robertom Galilejem in drugimi. Zgolj ime Roberta Galileja je bilo zapisano v latinici, vsa ostala pa v gotici. Ugledni Galilei se je pisarju očitno še vedno zdel nekoliko tuj, verjetno tudi zaradi svojega bankirskega florentinskega ugleda, čeprav je bil že vrsto let kranjski plemič.

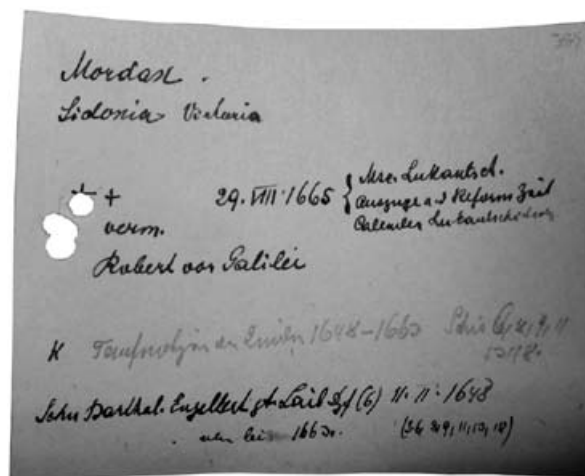

Roberto Galilei in sorodstvene povezave med kranjskimi oblastniki popisane dne 3. 6. 1673⁴³ neposredno po smrti deželnega glavarja Volfa Engelberta Turjaškega (1610-28. 4. 1673).

Ljubljanski otroci

Najboljši prijatelj in knjižničar deželnega glavarja Volfa Engelberta Turjaškega Janez Ludvik Schönleben (1618-1681) je navedel soproga Mordaxove (Roberta) Galileja kot potomca starega plemiškega etrurskega rodu, ki si je pridobil kranjsko plemstvo. Ugotovitev je povzel vicedomski prisednik Johann Gothard Lukančič pl. Hertenfels (1665-1711) in nato Ludvik Lazarini (1849

Gradec-1930), ki je edini Viktorijo Sidonijo Mordax pripisal Portendorfski veji.⁴⁴

Roberto Galilei in njegova nevesta Mordax po Lazarinijevih zapiskih (Zgodovinski arhiv Ljubljana).⁴⁵

Roberto je poročil baronico Sidonijo Viktorijo Mordax leta 1641. Robertov univerzalni dedič je postal njen prvorojenec rojen še zunaj Ljubljane, Ottavio (1644-1707).⁴⁶ Deželni glavar Volf Engelbert Turjaški je bil boter prvemu in zadnjemu ljubljanskemu otroku Roberta Galileja.⁴⁷ Drugi botri Robertovega naraščaja prav tako niso bili od muh: baron Herbart Kacijanar, njegova mačeha baronica Barbara Kacijanar, Ana Marija Preiner rojena baronica Egkh, prošt Janez Andrej pl. Stemberg (1611-1666), Janez Adam pl. Gallenberg, Eberhard Leopold grof Blagaj, njegova hči Margareta Korđula poročena Lamberg, Elizabeta baronica Barbo⁴⁸ in zet bratranca deželnega glavarja Turjaškega, Bernardin Barbo.⁴⁹ Nedvomno sama smetana Kranjske. Roberto očitno ni bil kdorkoli.

Viktorija Sidonija Galilei je bila dne 7. 1. 1653 botra hčeri (Janeza) Karla Valvasorja († 3. 1. 1697), starejšega polbrata polihistorja Janeza Vajkarda Valvasorja. Galilejev stanodajalec Pettenegkh si je 8. 7. 1668 izbral nevesto

⁴² AS 2, š. 521, pag. 81, 82, 84 (12. 3. 1666). Prvi trije deželni poverjeniki so se podpisali pod prisego novega deželnega registratorja dne 10. 8. 1665 (Košir, Urad deželne registrature, str. 34).

⁴³ AS 2, š. 528, str. 552.

⁴⁴ Schönleben, AS 42r 77 fol. 209r; Lukančič, AS 1073 I-44r, fol. 113, 126v (vrstica 12), 212; LJU 340 Lazarinijeve rodoslovne tabele, š. XV, pag. 386, 387.

⁴⁵ LJU 340 Lazarinijeve rodoslovne tabele, š. XV, pag. 387.

⁴⁶ NŠAL, Liber Baptizatorum Labaci Dompharr 8, pag. 80.

⁴⁷ Schviz, Der Adel, str. 6, 18; Steska, Dolničarjeva Bibliotheca, str. 194; LJU 340 Lazarinijeve rodoslovne tabele, š. XV, pag. 386, 387.

⁴⁸ Botra sinu Melchiora von Hasiberja 27. 5. 1657 in hčeri Franca Bernarda barona Lichtenberga leta 1666 (ob domnevem sorodniku Bernardinu Barbo grofu Wachsensteinu (* 1632) v Moravčah, hčeri Andreja Wizensteina 10. 12. 1662 in Galilejem 24. 10. 1663 v Ljubljani (Schviz: Der Adel, str. 18, 347).

⁴⁹ Schviz: Der Adel, str. 8, 11, 12, 148, 149, 178; Smole: Graščine, str. 588. Bernardin Barbo je umrl star 49 let (NŠAL, Sterberegister der Dompfarr 2, pag. 79, zapis št. 3).

Preglednica: Botrovanja Galilei-Mordaxov v ljubljanski stolnici sv. Nikolaja

Datum, otrokovo ime	Starša	Botra in njune službe
11. 2. 1648 Jernej Engelbert ⁵⁰	Zakonca Galilei	Volf Engelbert Turjaški (1610-1673), ⁵¹ Ana Marija Preiner (Prenner, † 1667) rojena baronica Egkh, soproga Franca Kasparja pl. Prennerja, mati Marije Kristine Prenner poročene grofice Barbo (* 1644) ⁵²
8. 7. 1650 Ferdinand ⁵³	Galilei	Andrea Ziegler, Anna Gall
18. 7. 1651 Jernej Ernst ⁵⁴	Galilei	Župnik na Igu 1647-1650, ljubljanski stolni prošt Janez Andrej pl. Stemberg ⁵⁵
23. 10. 1652 Terezija Ana ⁵⁶	Galilei	Baron Herbart Kacijanar († 1681), soprog Marije Felicite Herberstein, drugič poročene Schrottenbach, ⁵⁷ Ana Marija Preiner
16. 12. 1654 Ana Klarica umrla 16. 4. 1677 stara 19 let (sic!) ⁵⁸	Galilei	Vicedom med letoma 1635-1674 Eberhard Leopold grof Blagaj (Ursini, 1615-1680), ⁵⁹ baronica Barbara Kacijanar (1589/90-1673)
20. 11. 1656 Marija Elizabeta	Alberti (sic!) ⁶⁰ Galilai (sic!)	Janez Adam pl. Gallenberg (1590-1664) soprog hčere Jurija Baltazarja, Felicite pl. Scheyer (1605-1650), ki mu je za doto prinesla graščino Soteska (Ainödt), ⁶¹ Margareta Kordula Blagaj (Magdalena) od leta 1654 soproga Ivana Jurija Lamberg († 1707) grofa od 10. 11. 1667, hči Eberharda Leopolda grofa Blagaja
14. 10. 1663 Ferdinand Anton ⁶²	Galilei	Volf Engelbert Turjaški, Elizabeta baronica Barbo ⁶³
7. 1. 1653 Johana Terezija ⁶⁴	Karl Valvasor in Ana Rosina Barbo-Waxenstein	Novorojenčkov stric Bernardin Barbo (grof Wachsenstein, 1628-1677) lastnik Čušperka, Sidonia Viktoria Galilei
23. 4. 1654 Johan Georg	Mihael pl. Schlebnik in Ursula	Roberto Galilei, Maria pl. Delein (Anna Margareta-Magdalena De Leo Lewenberg) ⁶⁵
19. 8. 1656 Bernard	Janez Filip pl. Wagner in Marta	Albert (sic!) Galilei, Magdalena pl. Gaionzelli soproga Johanna Gaionzelli
3. 6. 1658 Johan Filip	Wagner in Marta	baron Herbart Kacijanar, Viktoria Sidonia Galilei
26. 5. 1660 Anna Maria	Wagner in Berta(sic!)	Robert Galilei, Maria Susanna pl. Muslitz (Muschlitz), Stefanova soproga iz družine sprejete med kranjske stanove 23. 2. 1656, ki je bila botra tudi Waldtreichovim in F. Zergollovim hčeram ⁶⁶
15. 9. 1662 Teresia	Wagner in Margareta(sic!) ⁶⁷	Janez Adam Engelshaus († 1672), ⁶⁸ Sidonia Viktoria Galilei
8. 10. 1663 Laurentius	Bartolome Sustariz (1632-1671) in Maria Anna ⁶⁹	Michael Neürisser (Neyrisser) ⁷⁰ Sidonia Viktoria Galilei

⁵⁰ NŠAL, *Liber Baptizatorum Labaci Domparr* 8, pag. 188 zapis št. 3.

⁵¹ NŠAL, *Sterberegister der Dompfarr* 2, pag. 61, zapis št. 19 (zadnji).

⁵² Schiviz: *Der Adel*, str. 5, 6, 8; http://www17.us.archive.org/stream/deutscheadelspr03nedogoog/deutscheadelspr03nedogoog_djvu.txt str. 44 dokument št. 324 ogled 13. 4. 2013.

⁵³ Steska: *Dolničarjeva Bibliotheca*, str. 194; NŠAL, *Liber Baptizatorum* 8, pag. 252 zapis št. 4; Schiviz ga ne navaja v svoji knjigi *Der Adel*.

⁵⁴ NŠAL, *Liber Baptizatorum* 8, pag. 275 zapis št. 4.

⁵⁵ Schiviz: *Der Adel*, str. 199, 372.

⁵⁶ NŠAL, *Liber Baptizatorum* 8, pag. 310 zapis št. 5.

⁵⁷ Smole: *Graščine*, str. 75.

⁵⁸ *Liber Baptizatorum* 9, pag. 67 zapis št. 1; *Sterberegister der Dompfarr* 2, pag. 79, zapis št. 5

⁵⁹ Smole: *Graščine*, str. 98; Schiviz: *Der Adel*, str. 178; Koblar: *Ljubljanci*, str. 14.

⁶⁰ *Liber Baptizatorum* 9, pag. 150 zapis št. 7.

⁶¹ Smole: *Graščine*, str. 454-455, 609; <http://www.genealogieonline.nl/de/west-europese-adel/I1073926479.php>.

⁶² *Liber Baptizatorum* 9, pag. 329 zapis št. 2.

⁶³ 10. 12. 1662 botra hčeri Andreasa pl. Wizensteina, leta 1666 pa hčeri Franca Bernarda barona Lichtenberga v Moravčah (Schiviz: *Der Adel*, str. 18, 347).

⁶⁴ *Liber Baptizatorum* 9, pag. 2 zapis št. 1.

⁶⁵ Dne 16. 8. 1656 sta ista Žlebnika dala krstiti še hči Ursulo ob botrih Karlu Sontpauerju von Samburgu in Anni von Bossio (Schiviz: *Der Adel*, str. 9, 11-12, 48; *Liber Baptizatorum* 9, pag. 43 zapis št. 1).

⁶⁶ Schiviz: *Der Adel*, str. 10-12, 14, 16, 499; *Liber Baptizatorum* 9, pag. 200 zapis št. 3, 249 zapis št. 2.

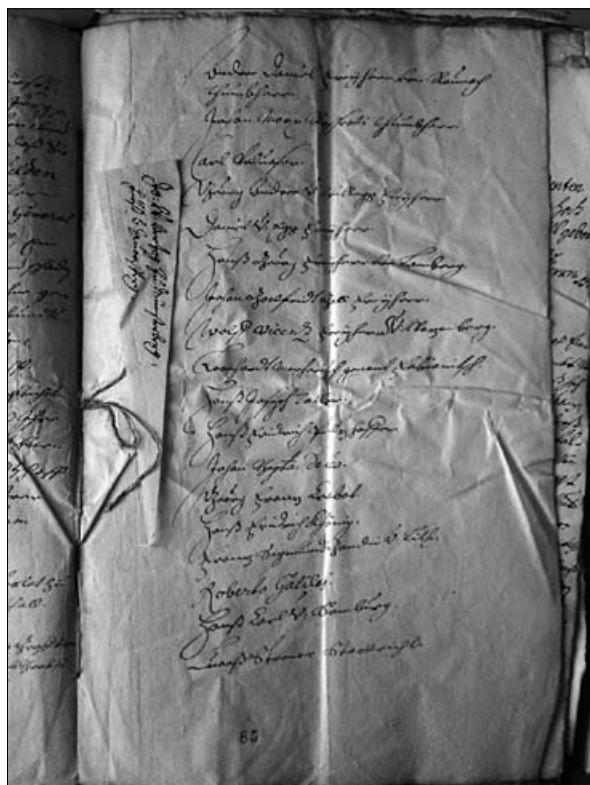
⁶⁷ Schiviz: *Der Adel*, ga nima na str. 17-18; *Liber Baptizatorum* 9, pag. 300 zapis št. 5.

⁶⁸ Neporočeni iški graščak Johan Adam von Engelshaus in soproga njegovega brata Franca Kristofa, Sidonia Felizitas von Engelshaus (1641-1691), sta bila 17. 8. 1669 botra Avgustu Francu Sigismundu, sinu Johanna Friedrica von Raina in Marije Anne na Igu (Schiviz: *Der Adel*, str. 265; Smole: *Graščine*, str. 190).

⁶⁹ Schiviz: *Der Adel*, ga ne navaja; NŠAL, *Liber Baptizatorum* 9, pag. 360 zapis št. 4. Pokojni Bartholomeus Sustarshits star 39 let je bil pokopan pri sv. Petru v Ljubljani 20. 1. 1671 (NŠAL, *Sterberegister der Dompfarr* 2, pag. 50, zapis št. 7).

⁷⁰ Michael Neyrisser je bil 26. 9. 1658 boter Michaelu Danielu, sinu Johanna pl. Gartenpassa, Anna Marija vdova Neyrisser pa se je 10. 8. 1668 drugič poročila z Johanom Jakobom Bosio (Schiviz: *Der Adel*, 14, 150). Anna Mariana Neyrisserin je bila 25. 2. 1661 botra Mariji hčeri Joisa Georga Mobej in Suzane (*Liber Baptizatorum* 9, pag. 265 zapis št. 8).

Anno v ljubljanski družini pl. Schlebnikov (Žlebnik). Roberto Galilei je bil boter sinu Mihaela pl. Schlebnika (Žlebnik), ki je bil sorodnik Galilejeve stanodajalke. Prav tako je botroval vsem trem potomcem Janeza Filipa pl. Wagnerja in njegove soproge Marte. Nobena od obeh plemiških družin Žlebnik in Wagner ni bila sprejeta med kranjsko deželno plemstvo. Mihael Schlebnik in njegova boljša polovica Ursula sta bila v številnih vzajemnih botrskih odnosih z ljubljansko družino Janeza pl. Bosia (Jernej, * 1628) in Ane Magdalene (1622-1663).⁷¹

SLIKA 8: Roberto Galilei in druge priče s knezom Janezom Vajkardom Turjaškim zapisanim na pokonci privezanem listku.⁷²

Primerjava med ljubljanskima petičnežema Galilejem in Waldtreichom

Kdo je bil najbogatejši Kranjec njega dni? Ostareli bogati kranjski visoki uradnik florentinskega rodu bankir Roberto Galilei je umrl 23. 1. 1681 v Ljubljani, nakar je komisija popisala njegovo imetje ne da bi obravnavala morebitna pripadajoča zemljišča.⁷³ Gotovine je bilo za 650 fl v dveh vrečah. Domala vsa vrednostna pisma v R. Galilejevi ljubljanski zapuščini so bila potrdila o njegovih posojilih zvečine ljubljanskim trgovcem, tudi tako

mogočnim kot je bil Caharija Waldtreich iz Augsburga. Večinoma je šlo za zadolžnice. Obligacija se je nanašala le na Andraža Koprivo pod številko dvanajst leta 1675, sprejemnica iz leta 1650 na ljubljanskega prošta Stemberga pod številko 9, potrdila pa na Franca Karla grofa Barbo pod številko 11 dne 4. 7. 1664 in na Nikolaja Hvalico (Qualiza) pod številko 8 z dne 19. 1. 1664. Vrednosti zadolžnic v R. Galilejevi zapuščini so bile v splošnem nižje od onih v zapuščini njegovega dolžnika Caharije Waldtreicha dobro leto pozneje.

Prvo vrednostno pismo v Robertovi zapuščini je bila zadolžnica Tullia Egidia de Leo z dne 6. 7. 1656 za 286 fl z obrestmi plačljivimi do 6. 7. 1677. Dolg Tullia Egidia v enakem znesku kapitala 286 fl z ustreznimi obrestmi je podedoval sin R. Galilejevega stanodajalca Janž Adam Pettenegkh; zadolžnico je hranil v svoji zapuščini še 23. 1. 1705.⁷⁴

Drugo vrednostno pismo R. Galileja je bilo zadolžnica (odhodno dolžnostno pismo) četrtnega stotnika Krasa s Pivko Janeza Krstnika barona De Leo v vrednosti 500 fl datirana 15. 6. 1652 z zapadlostjo 15. 6. 1680 ob ustreznih obrestih. Janž Adam Pettenegkh je Janeza v svoji zapuščini popisani dne 23. 1. 1705 terjal za polovico tega zneska, obresti pa se je nabralo za 325 fl. Janez Krstnik Lowenthall (de Leo) je z Robertom sodeloval tako pri upravi Istre kot pri solni trgovini; po Robertovi smrti si je sposodil 300 fl pri Cahariji Waldtreichu.⁷⁵

Tretjo zadolžnico je Galileju dal ljubljanski trgovec (Anton) Zacharias Waltreich (Caharija Waldtreich, * 5. 8. 1623 Augsburg; † 27. 7. 1682 Ljubljana)⁷⁶ za znesek 300 fl deželne vrednosti izposojenih pri R. Galileju dne 12. 1. 1656; ob njej je podpisal številne plačane postavke obresti. Ljubljanski veletrgovec Caharija Waldtreich od leta 1659 pl. Ehrenporten (Ehrenport) je sprva obiskoval ljubljanske sejme.⁷⁷ Malo pred smrtjo je postal celo cesarski svetnik leta 1681. Podpiral je ustanovitev svobodnega pristanišča v Trstu, posojal je številnim plemičem, ljubljanskim in drugim trgovcem, največ pa Janezu Herbartu Kacijanarju, deželnemu upravniku na Kranjskem in goriškemu deželnemu glavarju za obnovo gradu Begunje. Waldtreich je posojal številnim Turjaškim:

⁷⁴ AS 309, Pettenegkh 23. 1. 1705, fasc. 35, š. 85, štev. 75, pag. 97-98.

⁷⁵ AS 309, Caharija Waldtreich, š. 121 fasc. 49, št. 36, pag. 86-87, zapis 175.

⁷⁶ Lastnik Sela pri Šmartnem 19. 2. 1666 kot izterjave pri nevestah Wissiackh, prvič poročen z Ano Katarino Pipan (* 1630; † 23. 10. 1666) (Schiviz: *Der Adel*, str. 10, 11, 23, 177, 179; Smole: *Graščine*, str. 435, 602; Valenčič: *Waldtreich Caharija (geslo)*; Valenčič: *Ljubljanski trgovec*, str. 99; Gestrin: *Gospodarstvo*, str. 60; AS 309, Caharija Waldtreich, š. 121, zapisi št. 328, 329, 330, 334-339, 341-342, 343-347.

⁷⁷ ZAL Cod XIII/69, 71 Seznam plačane sejmarije (Stamdtgelt); Valenčič, *Ljubljanski trgovec*.

⁷¹ Schiviz: *Der Adel*, str. 9, 10, 12-14, 16, 150, 177.

⁷² AS 2, š. 521, pag. 85, dne 12. 3. 1666.

⁷³ AS 309, Roberto Galilei, š. 33 fasc. 17, štev. 35 pag. 48.

drugemu knezu dne 20. 12. 1680, grofici Ani Katarini Elizabeti Trilleghk soprogi Volfa Engelberta Turjaškega (* 1641) in grofici Renati Leopoldini Turjaški (1650-1702), soprogi Bernardina Barba grofa Wachsensteina (1628-1677). Med Waldtreichovi dolžniki je bil trgovec z voli na Gradiškem Jakob de Grandi (Gandin), ki je bil dvakrat priča pri porokah trgovske družine Zergollern;⁷⁸ edini Waldtreichov upnik je ostal general v Karlovcu komtur Janez Jožef Herberstein dne 11. 4. 1681.⁷⁹

Waldtreich je s suknom oskrboval štajerske deželne stanove za potrebe vojaštva v Vojni krajini, posloval pa je tudi z ljubljanski Magistratom. Zato je pogosto omenjan v registru opekarne v zvezi z opeko za delavnico, valovito žgano opeko in zidarsko opeko.⁸⁰ Waldtreichove terjatve popisane ob njegovi smrti so imele skupno vrednost 171.568 gld 20 kr; ljudje so mu dolgovali kovanice, libernike, beneške krone, dukate, podobno kot R. Galileju. Galilejevih terjatev je bilo sedem in pol krat manj, zgolj za 22.806 gld 20 kr. Galilej je daleč največ terjat Wilhelma Balthasarja Barnar(ischa) po dogovoru s Paullom Wassermanom na rovaš dolžnika Janeza Georga Sellenitscha, več kot pol manj pa Deželne stanove in samega Waldtreicha na več samostojnih zadolžnicah.

Waldtreich je zapustil nekoliko več gotovega denarja, največ v vreči z zlatniki za 1000 fl nemške veljave, Franz Zergolrn pa je posebej popisal zlato in 200 kosov moravskega sukna vrednih 1600 fl nemškega denarja.⁸¹ V Galilejevi zapuščini so v lotih stehali le srebrno okrasje razen zadnjih štirih kosov.⁸² Zapuščinski popis Waldtreichove srebrnine je obsegal 6 strani,⁸³ Galilejevo srebrnino pa so našli na nekaj več kot sedmih straneh. Waldtreich je imel 33 raznih srebrnih predmetov, kot so bili namizni pribor, kozarci, svečniki, križi, podobe itd. Za 28 predmetov je bila navedena teža. Skupaj je ta srebrnina tehtala 1050 lotov (18 kg 375 gr). Galilei je zapustil 45 srebrnih predmetov, med katerimi so devetintridesetim namerili skupno težo 748,1 lotov; med njimi je bil najdražji augsburški izdelek z 85 loti.⁸⁴ Med Waldtreichovimi dragocenostmi je bil najprej naveden 200 gld vreden diamant.⁸⁵ Popis R. Galilejevih dragotin so začeli z zlatimi prstani in drugo zlatnino. Dragotine so vsebovale diamante, rubine, bisere, safirje, turkize. Umetelno filigransko so jih vdelali v žlahtne kovine. Ne-

kaj je bilo poldragih kamnov, med njimi danes težko opredeljivi *Cristal de Montein* in jantar (*Agstein*). Med dragotinami je bilo veliko koral, pri katerih krajev izdelave ni mogoče določiti razen ob izrecnih navedbah Augsburga. Med temi so bili od starosti nekoliko izdelani augsburški medicinski pripomočki, ki dajejo slutiti, da se je R. Galilei ukvarjal tudi z znanostjo. Posebno imenitne so bile solnice okrašene s številnimi diamanti ali rubini. Marsikatero okrasje je imelo verske namene z oblikovano Marijo in Jožefom, božjim jagnjetom ali sv. Antonom Padovanskim; slednji je še posebej pomenljiv v luči Galilejevih povezav s frančiškani. Med prstani je bil primerek z desetimi rubini vdelanimi v vidrino oko. Uporabljal je pozlačeno steklenico za pivo, posode za kis, pribor za tobak. Nedvomno je bil Roberto svojevrsten veseljak, ki se ni branil nezdravih razvad. Galilei je zapustil le štiri moške obleke, toliko več pa je bilo ženske oprave vključno s tisto po francoski modi. Očitno je njegova pokojna žena prisegala na brokat in lan, med oblekami pa je vsaj ena pripadala Galilejevi še neporočeni hčeri, bržkone najmlajši štiriindvajsetletni Mariji Elizabeti Galilei (* 20. 11. 1656). Med pohištvom je bilo šest velikih zabojev iz orehovega lesa in drugih umetno izdelanih reči iz orehovine. Služabniku Matiji Urbicu (Urbizl) je zapustil štiri blazine polnjene s peresi,⁸⁶ bržkone z gosjim puhom, kar je ubogega dobričino gotovo še posebej razveselilo. Za nameček mu je strežbo poplačal s 100 kronami. Ob Matijevih je Galilei zapustil še štiri druge blazine polnjene s peresi in tri dodatne blazine. Spati na račun oskubljenih gosk je bilo njega dni pravi užitek.

Waldtreichovo stanovanje je bilo bogato opremljeno s petintridesetimi slikami, vključno s portretom njegovega augsburškega sosedu ali celo sodelavca grofa Fuggerja na prvem mestu.⁸⁷ Žal Galilejevih slik niso popisali, prav tako pa niso posvetili pozornosti morebitnim Galilejevim ali Waldtreichovim knjigam. Vrednosti Galilejevih dragih kamnov ne poznamo z izjemo dveh zlatih pentelj, ene s 67 rubini, ocenjene na 11,5 kron, druge pa z devetnajstimi rubini, vredne 2,75 kron.⁸⁸ Waldtreich je razpolagal z velikim kapitalom do 200.000 gld, Galilejevo premoženje pa je bilo vsaj glede na obseg srebrnine nekoliko manjše.

Waldtreich je posojal reškemu trgovcu Orlandu in plačal 30 fl komedijantu Petru Schwarzu po pogodbi datirani 12. 12. 1675.⁸⁹ Obiske in plačevanja številnih

⁷⁸ Schiviz: *Der Adel*, str. 152, 156.

⁷⁹ AS 309, *Caharija Waldtreich*, š. 121 fasc. 49, št. 36, pag. 20-21 (zapis 10), 27-29 (zapis 26 in 27).

⁸⁰ ZAL LJU 488, *Codex XIII, tehnična enota* 66, 1665 c fol. 18v, 20v, 28v.

⁸¹ AS 309, *Caharija Waldtreich*, š. 121 fasc. 49, št. 36, pag. 3, 6-7.

⁸² AS 309, *Roberto Galilei*, š. 33 fasc. 17, štev. 35 pag. 24-30.

⁸³ AS 309, *Caharija Waldtreich*, š. 121 fasc. 49, št. 36, pag. 8-13.

⁸⁴ AS 309, *Roberto Galilei*, š. 33 fasc. 17, štev. 35 pag. 25, zadnji popisani list.

⁸⁵ AS 309, *Caharija Waldtreich*, š. 121 fasc. 49, št. 36, pag. 14.

⁸⁶ AS 309, *Roberto Galilei*, š. 33 fasc. 17, št. 35 pag. 37, 38.

⁸⁷ AS 309, *Caharija Waldtreich*, š. 121 fasc. 49, št. 36, pag. 119, prvi zapis.

⁸⁸ AS 309, *Roberto Galilei*, š. 33 fasc. 17, št. 35 pag. 10, zadnja popisana lista.

⁸⁹ AS 309, *Caharija Waldtreich*, š. 121 fasc. 49, št. 36, pag. 50, zapis št. 81.

komedijantov so tisti čas navajali Deželni stanovi.⁹⁰ Waldtreich je aprila 1674,⁹¹ tako kot pozneje R. Galilei, volil pogrebu namenjeno ustanovo v korist frančiškanskega samostana v Ljubljani. Waldtreich je zapustil precej denarja še drugim ljubljanskim samostanom in revežem.⁹² Poznejša sodba Franca Raigersfelda o kranjskem trgovstvu ni bila ugodna; navajal je Waldtreicha in Zergolla, ne pa R. Galileja katerega bankirska in trgovska dejavnost je ostala prikrita dosedanjim slovenskim zgodovinopiscem.

Na Waldtreicha se je nanašala še dodatna četrta zadolžnica, ki sta jo podpisala skupaj s Francom pl. Zergollom (Zergollern, Cergol, 1637-1691)⁹³ goriškega rodu, ko sta si pri Galileju izposodila 300 zlatih dukatov v kovancih dne 3. 12. 1665, zagotovila sta si denar z ustrezno zapadlostjo 3. 12. 1678 ob plačanih obrestih. Zergoll je bil ob svojem družabniku Waldtreichu in Francu Rigoniju največji ljubljanski bankir, ne da bi bil ljubljanski meščan. Bil je delodajalec Petra Antona Codellija iz Bergama,⁹⁴ pred Codelliji pa je bil lastnik Kodeljevega. Skupaj s tremi drugimi je s pečatom in podpisom potrdil Waldtreichov zapuščinski inventar 26. 9. 1682.⁹⁵ Franc Viljem Zergoll, se je poročil z Waldtreichovo hčerko Ano Regino, bil je bratranec Franca Zergolla, rudarski sodnik in gozdni mojster pri idrijskem rudniku.⁹⁶ Tako so se med Kranjci kalile svojevrstne dinastije denarnih mogotcev.

Peta zadolžnica Roberta Galileja je bila znova Waldtreichova; to pot je šlo za znesek 1000 fl datiran 3. 12. 1680, torej nedolgo pred Galilejevo smrtjo. Roberto Galilei je z zadolžnico posodil Zachariasu Walterichu 400 kron dne 27. 11. 1667 z obrestmi in rokom vrnitve 27. 11. 1678. Kranjska tujerodna petičneža Roberto in Zacharias sta si očitno pridno mastila brke pri ljubljanskih trgovskih poslih.

Galilei je z zadolžnico posodil 40 kron deželne veljave še Michaelu Neiriserju (Neirisser, Nayrisser)⁹⁷ dne

1. 4. 1660 skupaj z dodatnimi posojili. Sledila je Galilejeva zadolžnica istemu Neiriserju za 50 zlatih dukatov datirana 2. 8. 1662 z obrestmi zapadlimi 2. 8. 1666.

Roberto je dne 19. 1. 1664 Niclasu Qualizi (Nikolaus pl. Qualizza) posodil 21 kron. Nikolaj Qualiza je bil kranjski deželni registrator, tajnik kneza Ferdinanda Portia v času njegovega poslanstva v Benetkah, kjer se je ukvarjal tudi s solno trgovino Francisca Galileja, končno je postal deželni »Quartiermeister«. Dne 3. 5. 1642 mu je cesar Ferdinand III. podelil dedno plemstvo.⁹⁸

Zadolžnica donedavnega izanskega župnika novega ljubljanskega stolnega prošta Janeza Andreja pl. Stemberga za 250 dukatov v kovancih je bila datirana 13. 7. 1650. Pod številko deset je komisija popisala potrdilo o spremembah stanje telic in (hišnega) činža. Franz Karl grof Barbo z Belaja in Kozljaka si je dne 4. 7. 1664 pri R. Galileju izposodil 60 zlatih dukatov v cekinih. Andraž Kopriva se je pri Galileju obvezal dne 1. 6. 1675 za plačilo 102 renskih talerjev v zlatu v šestih mesecih. Bržkone je bil to Andreas pl. Copriunik, ki je s soprogo Marijo Elizabeto dajal krščevati svoje potomce v ljubljanski stolnici med 6. 4. 1684 in 5. 8. 1700.⁹⁹

Pod številko petnajst so popisali paket dokumentov o spremembah stanja Galilejevega imetja. Naslednji dokument je bila Galilejevo pismo deželana datirano 9. 2. 1662 na pergamentu. Galilei je bil očitno ponosen na svojo pripadnost Kranjcem, za katero je pošteno odvezal mošnjo. Takoj zatem dne 1. 3. 1662 je Galilei z zadolžnico posodil 350 kron deželne veljave Wilhelmu Balthasarju Barnar(ischu), po zmenku med Barner(sichom) in Paullom Wassermanom pa je bilo v igri 4000 kron kapitala z obrestmi 2400 kron deželne veljave za dolg Janeza Georga Sellenitscha; le-ta se je 25. 6. 1651 poročil s Suzano pl. Dinstl (Dienstl), ki mu je rodila sina Janeza Jožefa Sellenitscha (Zelenič, 1658-1712), dunajskega-graškega jezuitskega profesorja filozofije do leta 1693 in nato do leta 1697 reškega jezuitskega rektorja.¹⁰⁰

Devetnajsti nedatirani dokument je obravnaval Galilejev položaj četrtnega glavarja, dvajseti pa njegovo ženitovansko pismo za dne 20. 10. 1641 sklenje-

⁹⁰ AS 2, š. 895, fol. 97v (19. 8. 1648), 273r (6. 6. 1671), 319r (18. 11. 1675), 333r (5. 5. 1676).

⁹¹ AS 309, Caharija Wadltreich, š. 121 fasc. 49, št. 36, pag. 38-39, zapis št. 57.

⁹² Med drugim kapucinom (AS 309, Caharija Wadltreich 1682, š. 121 fasc. 49, št. 36, pag. 7-8).

⁹³ Schiviz: Der Adel, str. 180; Smole: Graščine, 705.

⁹⁴ Petru Antoniu Codelliju je denar posojal tudi R. Galilejev stano-dajalec Janž Adam Pettenegkh (AS 309, Pettenegkh, fasc. 35, š. 85, številka 75, pag. 47-48).

⁹⁵ AS 309, Caharija Wadltreich, š. 121 fasc. 49, št. 36, pag. 142, 144.

⁹⁶ Sin Franca pl. Zergolla (* 1637) in Felicite, zbiralec umetnin Franz Wilhelm Zergol(l) pl. Zergollern (1653-1710) član akademije Oporozov in (Dizmove) bratovščine združenih, se je 20. 1. 1679 poročil s Katarino Richter, pozneje pa z Marijo Elisabeth (Schiviz: Der Adel, pag. 9, 35, 151, 306).

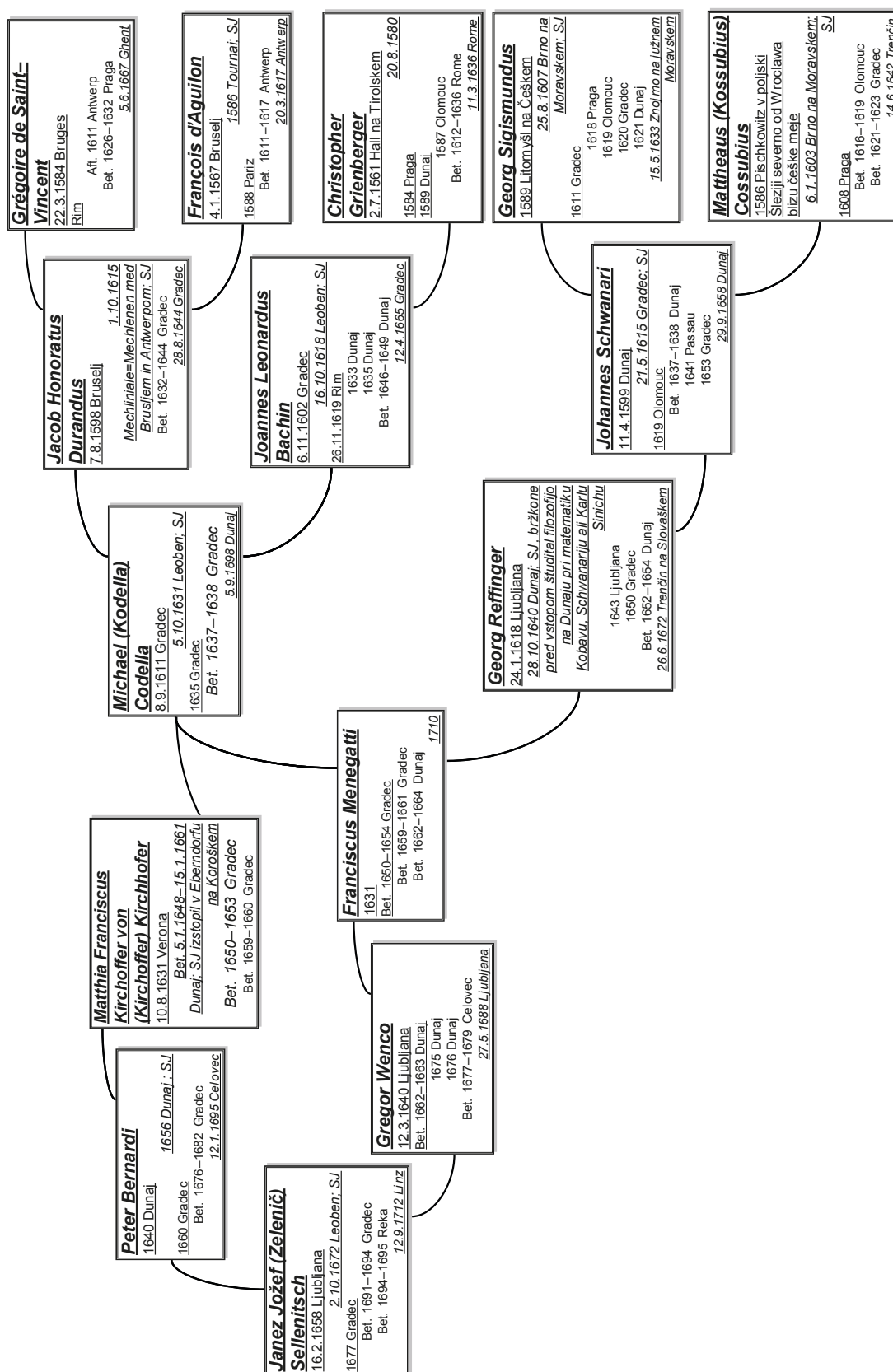
⁹⁷ 26. 9. 1658 je bil skupaj z Justino Livijo pl. Ott boter Mihaelu Danielu, sinu Janeza pl. Gartenpassa v ljubljanski stolnici (Schiviz:

Der Adel, str. 14).

⁹⁸ Soprog Marije Dominike pl. Barbo (1622-1689). Njun sin padovski študent Janez Pavel Qualiza (1651-1715) je postal kranjski deželni protomedik in član (Dizmove) družbe zedinjenih; leta 1700 je dobil pismo deželanstva (Schiviz: Der Adel, str. 5, 7, 8, 10, 13, 179; Lukman: Qualiza Janez Pavel).

⁹⁹ Schiviz: Der Adel, str. 29, 32, 40.

¹⁰⁰ Schiviz: Der Adel, str. 10, 15, 148.

Akademski predniki sina Galilejevega dolžnika Ljubljanca Janeza Jožefa Sellenitscha. Med njegovimi učitelji so bili številni Kranjci, ki pričajo o visoki kultiviranosti okolja, v katerem je živel Roberto Galilei.

no poroko z Viktorijo Sidonijo Mordax.¹⁰¹ Naslednjo pogodbo je Galilei sklenil z (Ano) Uršulo (1621-1686) soprogo Janeza Krstnika Pettenegkha (1611-1683) za činž, gotovo v povezavi z Robertovim bivališčem v njeni ljubljanski hiši, v času njenega sina največji na ljubljanskem Mestnem trgu. Dokument dvaindvajset je bilo priznanje oziroma bančna notica sina Janeza Krstnika Pettenegkha in njegove prve soproge Katarine Sidonije pl. Spitzing (1619-1657),¹⁰² Janža Adama pl. Pettenegkha Pöttickha, za 100 renskih talerjev; poravnali so jih iz R. Galilejeve zapuščine. Lastnik Galilejevega stanovanja, upravnik kranjskega prehranbenega urada za (primorsko karlovško) Vojno Krajino Janž Adam pl. Pettenegkh, je imel namreč 150 kron izdatkov za pogreb svojega najemnika stanovanja R. Galileja, ki so jih popisali pod št. 14 dne 2. 1. 1681.¹⁰³ Glede na Pettenegkhov poseg se R. Gallilejevi otroci očitno niso pobrigali za očetov pogreb, kar morda pomeni, da tisti čas niso bili več stalno naseljeni na Kranjskem.

Zadnji triindvajseti dokument v zbirki je bila Galilejeva 400 kron letno vredna fundacija za frančiškane datirana 8. 4. 1679, ki mu je omogočila poslednje pre-

bivališče pri njih. Seveda so ljubljanski frančiškani pokopali tudi Galilejevo soprogo (1665) in nato še hčerko Ano Klaro (1677) še pred ustanovitvijo fundacije.¹⁰⁵

Galilejev dom

Galilejev zapuščinski inventar so datirali 31. 3. 1681 v Ljubljani s podpisom Heinricha Mathiasa Schweigerja (1640-1697), sina tajnika deželnih stanov črnomaljskega graščaka Heinricha Mathiasa Schweigerja († 1681). Zapuščino je v skladu z deželnim pravom pregledal sin-dedič Ottavio Gallilei. Ottavio Galilei je napisal še posebno pismo za grofa deželnega upravitelja Kranjske glede zapuščine svojega očeta Roberta in ureditve zahtev stanodajalca Janža Adama pl. Pettenegkha.¹⁰⁶ Robertov sin Ottavio Galilei je bil dedič podružnice banke Gondi. Ker ni imel sinov, je 18. 3. 1705 za svojega univerzalnega dediča imenoval senatorja Florentinca Jacopa Mannellija.¹⁰⁷

Celoten popis R. Galilejeve zapuščine je obsegal osemindvajset strani. Ottavijev dopis na straneh 41-48 je bil še posebno slovesen s pozlačenimi robovi papir-

Preglednica: Galilejevi dolžniki v času njegove smrti

Dolžnik: številka zadolžnice	Dolg	Datuma izposoje in zapadlosti
de Leo: 1. Tullio Egidio 2. Janez Krstnik	286 fl 500 fl	6. 7. 1656 s postavkami obresti do 6. 7. 1677 15. 6. 1652 z zapadlostjo 15. 6. 1680
Wadltreich: 3, 4 (z Zergollom), 5, 13	300 fl deželne vrednosti 300 zlatih ducatov (<i>Goldt in Specie</i>) 1000 fl 400 kron (<i>in Specie</i>)	12. 1. 1656 3. 12. 1680 27. 11. 1667 z obrestmi in rokom vrnitve 27. 11. 1678 3. 12. 1665 z zapadlostjo 3. 12. 1678
Michael Neiriser (Neirisser, Nayrisser): 6, 7	40 kron deželne veljave 50 zlatih ducatov	1. 4. 1660 2. 8. 1662 z obrestmi do 2. 8. 1666
Niclas Qualiza (Qualizza): 8	21 kron	19. 1. 1664
Janez Andrej pl. Stemberg: 9	250 ducatov v kovancih (<i>Münz</i>)	13. 7. 1650
Franz Karl grof Barbo: 11	60 zlatih ducatov	4. 7. 1664
Andraž Kopriva (Andreas pl. Copriunik): 12	102 nemških talarjev v zlatu	1. 6. 1675, vračilo v šestih mesecih.
Wilhelm Balthasar Barnar(isch), po zmenku s Paullom Wassermanom za dolg Janeza Georga Sellenitscha: 17	350 kron deželne veljave, 4000 kron kapitala z obrestmi 2400 kron deželne veljave	1. 3. 1662
Deželni stanovi: 18.	6000 fl deželne veljave priznane za nemško veljavo	
Skupaj: ¹⁰⁴	22806 fl 20 kr nemške veljave	

¹⁰¹ Nista se poročila v Ljubljani (NŠAL, *Liber Matrimonium Labaci Domparr* 2, pag. 82).

¹⁰² Schiviz: *Der Adel*, str. 19, 176, 179.

¹⁰³ V Ljubljani je bil dne 23. 1. 1705 zapisan kot upravnik kranjskega prehranbenega urada za Vojno Krajino, AS 309, fasc. 35, š. 84 (zadnji spis v škatli), št. 75, pag. 144.

¹⁰⁴ Kos: *Zgodovinski pobirki*, str. 24-26.

¹⁰⁵ NŠAL, *Sterb-Register der Dompfarr* 2, pag. 33 (7. zapis), 79 (5. zapis), 90 (14. zadnji zapis).

¹⁰⁶ AS 309, Roberto Galilei, š. 33 fasc. 17, šte. 35 pag. 40, 42, 44; Miklavčič: *Schweiger-Lerchenfeld*.

¹⁰⁷ Mecatti: *Storia genealogica*, str. 189; Manni: *Il senato Fiorentino*, str. 72.

ja. Glava dokumenta je vsebovala zaznamek o Ottaviju Galileju, ki je bil krščen z imenom svojega florentinsko-lyonskega deda. Pod njim je bil kot komisar podpisan Wolfgang de Gera, brat glavarja in poveljnika Broda na Kolpi Otta Janeza barona Gerra. Sledili so podpisi Otta Heiricha barona Ravbarja (1637-25. 4. 1681),¹⁰⁸ Henricha Mathiasa Schweigerja in Galilejevega stanodajalca upravnika kranjskega prehranbenega urada za Vojno Krajino Janža Adama pl. Pettenegkha (1640/1645-1705).¹⁰⁹

Roberto Galilei je stanoval v največji med tedanjimi hišami Velikega trga, ki je nosila št. 280 do leta 1805 in št. 236 do leta 1876; nato se je prelevila v Mestni trg št. 16 ob Šušarskem mostu kjer je danes Cankarjevo nabrežje št. 27. Svoj dom je najel pri družini Janeza Krstnika Pettenegkha poplemenitenega leta 1659; temeljni hišni davek te patidenčne (prostolastne) hiše je bil do leta 1623 4 gld, do leta 1623 5 gld in od leta 1634 6 gld.

Preglednica: Najemniki hiše Veliki trg 280, po letu 1805 Veliki trg 236, po letu 1876 Mestni trg št. 16 ob Šušarskem mostu, danes Cankarjevo nabrežje št. 27

Čas	Ime	Poklic in najemnina
1626-1628	Noe Rubin (Rubbin)	Trgovec, plačuje 8 gld
1633-1652	Janez Krstnik Bucellini	Kot gostač leta 1633 plačuje 100 gld od trgovine, leta 1634 60 gld, pozneje 25-15 gld
1653-1656	Bucellinijevi dediči	
1649-1655	Lovrenc Springenkhele	Vrvar
1649-1655	Simon Viertler	Vrvar
1651-1655	Franc Siluestri	Brivec
1653-1655	Adam Horvat (Crobath)	Obrt za katero plačuje davek 12 gld
1654-1655	Janez Jakob Cernia	
?-1681	Roberto Galilei	Bankir, istrski glavar, zakupnik solne trgovine
1683-1690	Matija pl. Radič	Trgovec, ki prevzame Galilejevo stanovanje
1688-1690	Andrej Gostiša	
1688-1696	Jožef Košak (Khoschakh, Kozak, Khosakh)	Kositrar

Brat Galilejevega stanodajalca je bil sloviti slovenski jezuitski pridigar Adam Pettek (Pettenegkh, Pettik, 1604/5-1682), ki je med drugim vodil pogreb baronice Barbare Kacijanar.¹¹⁰ Skica Adamovih profesorjev tehniških ved kot akademskih prednikov sama po sebi kaže mednarodni značaj njegovih znanj, saj so bili razen Vipavca Cergola, Goričana Jordanusa in slovitega

G. Galilejevega prijatelja rimskega matematika Tirolca Grienbergerja, vsi učitelji Adamovih učiteljev doma iz daljnih dežel od Španije do Škotske. Roberto se je očitno imel s kom pogovarjati med svetovljansko naravnanimi Kranjci. Galilejev stanodajalec deželni računovodja Janez Krstnik Pettenegkh je bil lastnik hiše med letoma 1654-1682/83, po njem pa jo je podedoval sin Janž Adam pl. Pettenegkh Pöttickh, upravitelj kranjskega prehranbenega urada za (primorsko karlovško) Vojno Krajino. Z donosno službo zalaganja živil za obmorsko vojaštvo je Janž Adam Pettenegkh postal bogat trgovec z največjo hišo na Velikem (Mestnem) trgu v Ljubljani, plačal je oltar Kristusovega potu v šentpetrski cerkvi.¹¹¹ Med srebrnino Janža Adama Pettenegkha sta bila srebrni pozlačeni medalji nadškofa iz Salzburga in florentinskega velikega vojvode Ferdinanda II. in Galilejev geometrijsko-vojaški kompas.¹¹² Gotovo je šlo za dediščino po pokojnem najemniku stanovanja Florentincu Robertu Galileju.

Dve leti po Galilejevi smrti sta njegovo stanovanje prevzela mladoporočenca (4. 11. 1683) trgovca Matija pl. Radič in Uršula Kolar, starša mestnega sodnika pravnik Franca Ludvika pl. Radiča. Uršula je pozneje kot vdova vzela vdovca Janeza Krištofa Pucherja, poznejšega ljubljanskega župana pl. Puchenthala (1628-1721).¹¹³ Galilejev trgovski duh je tako še nadalje vedril in oblačil med ljubljanskimi srajcami.

¹⁰⁸ Smole: Graščine, str. 669; Schiviz: Der Adel, str. 179.

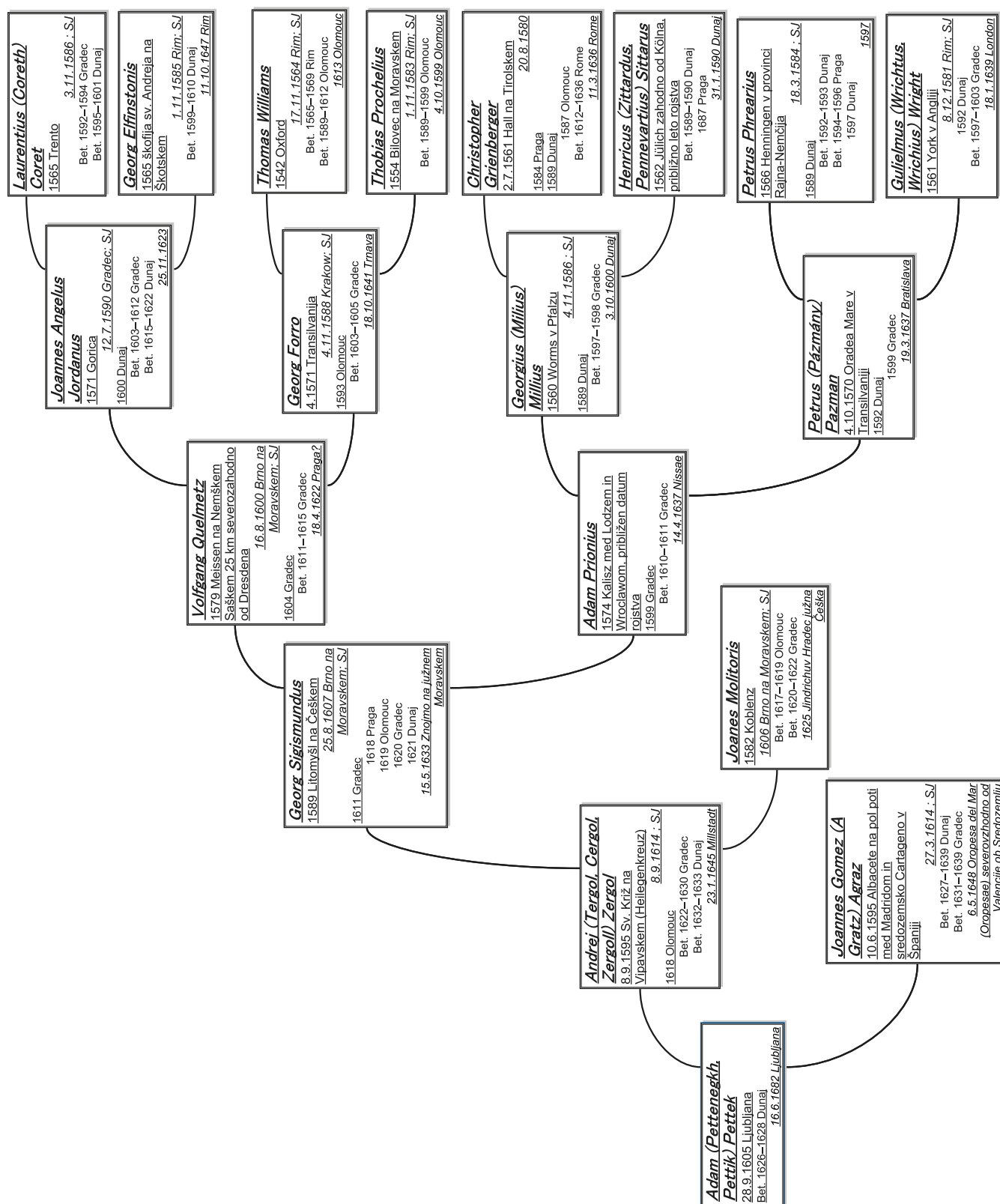
¹⁰⁹ 10. 6. 1669 mu je soproga Marija Ana rodila hčer Mariano, 8. 5. 1671 sina Janeza 18. 5. 1672, nadaljnje potomce krščene v ljubljanski stolnici pa 6. 5. 1674, 5. 6. 1677, 5. 10. 1681, 24. 2. 1683 in 23. 8. 1684; Pettenegkhi in Erbergi so si bili večkrat botri med seboj (Schiviz: Der Adel, str. 22-25, 27, 150, 181; AS 309, Pettenegkh, fasc. 35, š. 84, št. 75, pag. 144).

¹¹⁰ Košir: Primeri, str. 109-110; Koblar: Dobrotniki, str. 103.

¹¹¹ Vrhovec: Zgodovina, str. 43.

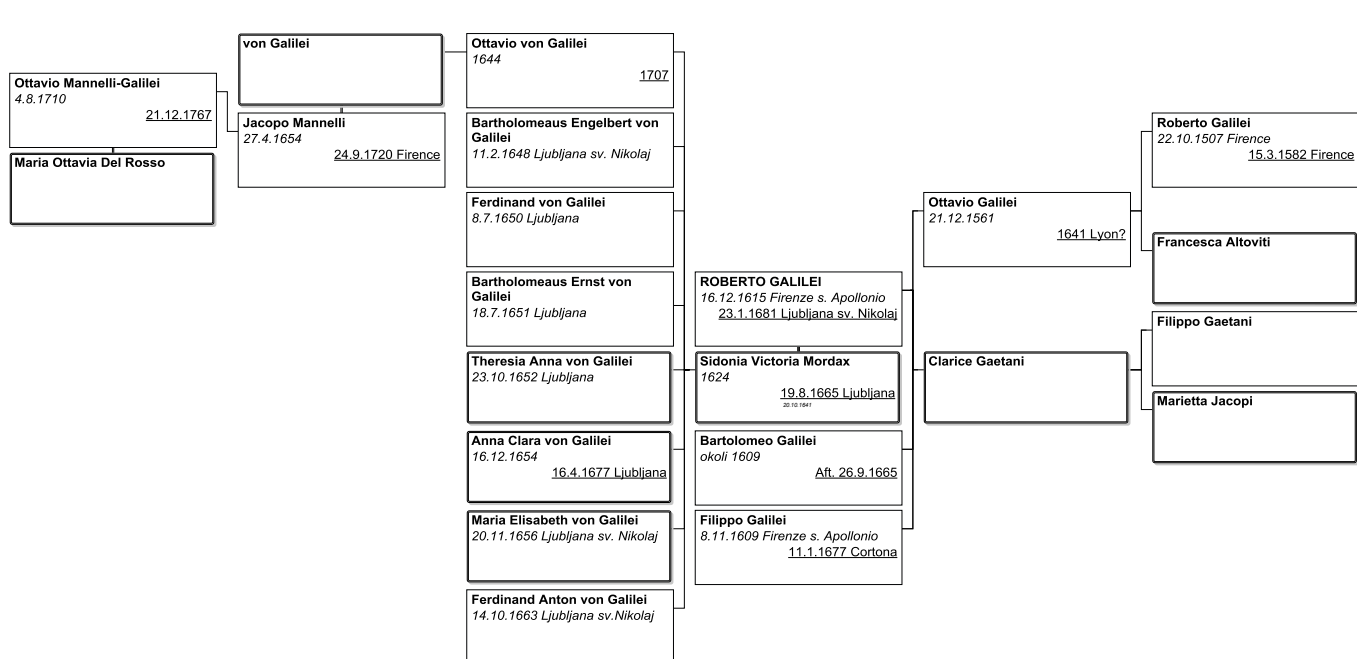
¹¹² AS 309, Pettenegkh, fasc. 35, š. 85, pag. 26-28, 50-51, 89-90 (številka 89).

¹¹³ Schiviz: Der Adel, str. 152A; Andrejka, Pucher.

Akademski predniki brata R. Galilejevega stanodajalca Petteneghha z zapisanim rojstvom, vstopom med jezuite, študijem fizike, katedrami za fiziko/matematiko in smrtjo.

Rodovno drevo Ljubljana Roberta Galileja.

Zaključek

Ljubljana Roberto Galilei doslej ni pritegnil večje pozornosti pri Slovencih, navkljub zelo pomembnemu vojaško-političnemu in bankirskemu položaju. Roberto je učinkovito združil denarno in vojaško politiko za vodenje trgovine s soljo. Pri tem je spretno izpostavljaval prestižni položaj svojega brata malteškega viteza Bartolomeja Galileja na medičeskem dvoru.

Roberto je živel v dobi, ko je bila Kranjska očitno odprta dežela brez občutka ogroženosti v njeni majhnosti. V tej danes komaj predstavljeni kranjski odprtosti je svetovljan Roberto uspel s posli, ki so se resda s sodobnega stališča spogledovali s podkupovanjem, a mu njega dni seveda nihče ni gledal pod prste.

Viri in literatura

Arhivsko gradivo

Arhiv Republike Slovenije (AS)

AS 2, Deželni stanovi za Kranjsko, I. reg., š. 311, 492, 498, 500, 508, 513-516, 518, 520, 521, 532, 533, 535,

844; 895-897 in 903 (Sejni zapisniki, Registrat. Protokol. kranjskih stanov (*Landtags und Verordneten Sessions Protocol*) za obdobja 1654-1673, 1657-1662, 1663-1665, 1677-1682).

AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani (1544-1813). lit. L, fasc.

XXIX, št.27/1, Inventarium uber weillandt

dess Wollgebornen Herrn Herrn Franz Adam Langenmantl, leto 1681, številka dokumenta 35.

AS 730, Gospostvo Dol, fasc. 123 (Breckerfeld, F. A.: topografski opisi)

AS 1073, Zbirka rokopisov. I-42r, Schönleben:

Appendix / Ad Annales et Chronologiam Carniolia / sive Genealogica, 1674.

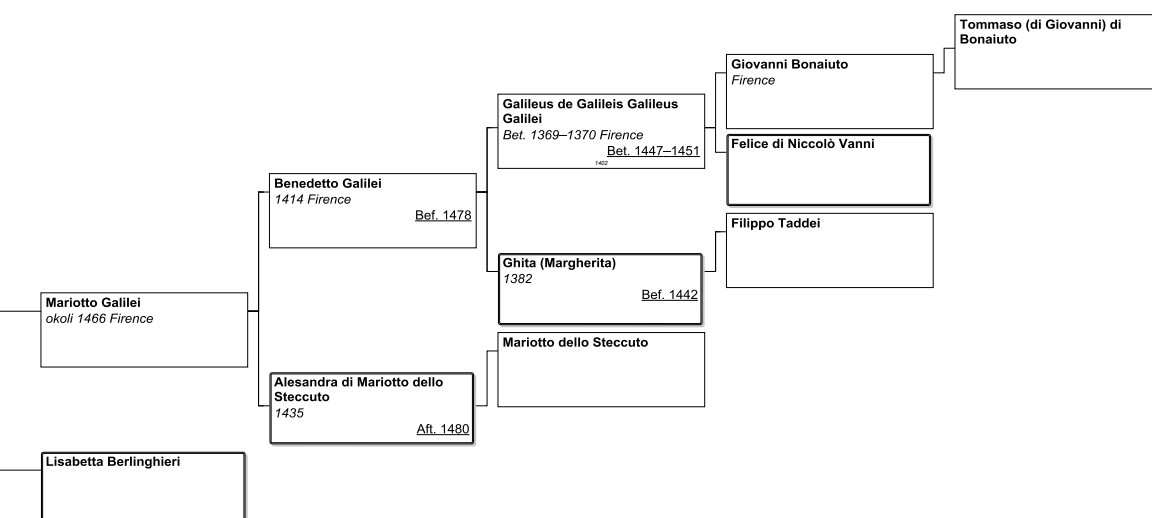
AS 1073, Zbirka rokopisov. I-44r, Lukančič, 1700.

Nadškofjski arhiv v Ljubljani (NŠAL)

Sterb-Register der Dompfarr 2 (6. 1. 1658-17. 2. 1735).

Liber Baptizatorum Labaci Dompharr 8 (1643-1653) in 9 (1653-1664).

Liber Matrimonium Labaci Dompharr 2 (1632-1651).

Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL)

LJU 340, Lazarinijeve rodoslovne tabele, š. XV.
LJU 488, Codex XIII, Mesto Ljubljana Rokopisne
knjige, tehnična enota 66.

Literatura

- Andrejka, Rudolf: Pucher (Puecher, Buecher) pl.
Puchenthal (geslo). *SBL* 8, 1952.
- Darovec, Darko: Solarstvo v severozahodni Istri od 12.
do 18. stoletja, *Annales, Ser. hist. sociol.* 11 (2001)
št. 1, str. 71-92.
- Darovec, Darko: *Davki nam pijejo kri*. Koper: Annales,
2004.
- Galilei, Galileo – Favaro, Antonio (ur.): *Le opere di
Galileo Galilei 1-20*. Firenze: G. Barbera, 1890-
1909.
- Gestrin, Ferdo: Gospodarstvo na Slovenskem in Vojna
krajina. *Zgodovinski časopis* 40 (1984), št. 4, str.
56-65;
- Golec, Boris: Valvasorjev izvor, družina in mladost
– stare neznanke v novi luči (1. del). *Kronika* 61
(2013), št. 1, str. 5-66.
- Juričić Čargo, Daniela: Pregled upravnega razvoja
pazinske grofije v letih 1374-1809. *Vjesnik
istarskog arhiva* 2-3 (1992-93 tiskano 1994), str.
213-251.
- Kambič, Primož: *Analiza karte Kranjske J. D.
Florjančiča iz leta 1744*. Diplomatska naloga-
VŠŠ. Ljubljana, UL, FGG. Odd. za geodezijo, 2011.
- Kidrič, France, Gušič (geslo), *SBL* 2 (1926).
- Koblar, Anton: Dobrotniki nekdanjega ljubljanskega
jezuitskega kolegija, *Izvestja Muzejskega društva
za Kranjsko* 10 (1900), št. 3, str. 99-108.
- Koblar, Anton: Ljubljanci 17. stoletja. *Izvestja
Muzejskega društva za Kranjsko* 10 (1900), št. 5-6.
- Kos, Franc: Zgodovinski pobirki iz loškega okraja.
Izvestja Muzejskega Društva za Kranjsko 2 (1892),
str. 1-29.
- Košir, Matevž: Urad deželne registrature in stanovski
arhiv od nastavitve registratorja v 16. stoletju do
upravnih reform v času Marije Terezije. *Arhivi* 23
(2000), št. 2, str. 29-39.
- Košir, Matevž: Primeri starejših oporok v slovenščini,
ki jih hrani Arhiv republike Slovenije. *Arhivi* 26
(2003), št. 1, str. 89-114.
- Lukman, France Ksaver: Qualiza Janez Pavel (geslo),
SBL 8, 1952.
- Manni, Domenico Maria: *Il senato Fiorentino*.
Firenze: Stecchi, 1771.
- Marušič, Branko: Na Krasu od pozne antike do
današnjih dni. *Kras* (ur. Andrej Kranjc). Ljubljana:
ZRC SAZU, 1999, str. 164-190.
- Mainati, Giuseppe: *Croniche ossia memorie storiche
sacro-profane di Trieste*. Venezia: Ricotti, 3. del,
1817.
- Mecatti, Giuseppe Maria: *Storia genealogica nella
nobiltà, e cittadinanza di Firenze*. Bologna: Forni,
1754.
- Miklavčič, Maks: Schweiger-Lerchenfeld (geslo), *SBL*
10, 1967.
- Schiviz von Schivizhoffen, Ludwig: *Der Adel in der
Herzogthum Krain*. Gorica: A. Gabršček, 1905.

- Smole, Majda: *Graščine na nekdanjem Kranjskem*. Ljubljana: DZS, 1982.
- Steska, Viktor: Dolničarjeva »Bibliotheca Labacensis publica«. *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko* 10 (1900), št. 5-6, str. 145-239.
- Valenčič, Vlado: Waldtreich Caharija (geslo). *SBL* 14 (1986).
- Valenčič, Vlado: Ljubljanski trgovec in bankir Caharija Waldtreich (1623-1682). *Zgodovinski časopis* 26 (1972), št. 3-4, str. 72-101.
- Valvasor, Janez Vajkard: *Die Ehre dess Hertzogthums Crain*. Nürnberg, 1689.
- Vanino, Miroslav: *Isusovci i hrvatski narod II*. Zagreb, 1987.
- Vilfan, Sergij: K zgodovini kmečkega trgovanja s soljo. *Kronika* 11 (1963), št. 1, str. 1-12.
- Vrhovec, Ivan. Zgodovina šentpeterske fare v Ljubljani. *Zbornik znanstvenih in poučnih spisov* 5 (1903), str. 1-88.

Summary

GALILEI AMONG US

About skillful Venetian salt traders and ambitious family members in Carniola

The life and work of Roberto Galilei (* 1595 Florence) and his first cousin Roberto Galilei (1615 Florence-1681 Ljubljana) is researched. Roberto the senior (* 1595) with a headquarters in Lyon was a relative of Galileo Galilei (1564-1642) and one of his closest collaborators during the last decade of his life. Roberto Galilei the elder was famous for his brother knight of Maltese Order in the Island of Malta, and Roberto's smuggling of letters from Galileo Galilei house-arrest became a part of the Galileo's legend which after this research also includes the Ljubljana connections. Roberto the senior (* 1595) also loaned money to Thomaso Campanella (1568-1639) and distributed Campanella's letters after Campanella escaped from Rome to France.

Roberto the younger (* 1615) left his father Ottavio Galilei's (1561 Florence-before 1641) and his first cousin Roberto Galilei's successful family banking business of Lyon for Ljubljana and established himself in Ljubljana as prosperous banker, monopolistic salt trader, and military-tax collecting Chief of Istrian part of the west Carniola. Roberto the younger inherited his Istrian salt business from his relative Francesco Galilei, the Florentine-Venetian salt merchant working in Istria who sent several letters to Galileo Galilei (1632-1634) reporting on his efforts to secure Galileo Galilei's pension from the Cathedral of Brescia which was under Venetian rule.

Francesco Galilei's helpers in the G. Galilei's Cathedral of Brescia pension case were his Venice relatives Benedetto Galilei, Antonio Galilei, Ottavio Galilei with his wife and sons, and also G. Galilei's collaborator Fulgenzio Micanzio (1570-1654) who also helped in publication and translation of G. Galilei's works during G. Galilei's confinement in Arcetri.

For Slovenian circumstances Roberto Galilei's (* 1615) almost fairytale political and banking work in the milieu of ending Thirty Years War and extremely successful trading path after the war is described. In spring of 1654 Roberto Galilei (* 1615) loaned twice a considerable sum of 3000 fl to Estates General of Carniola and in return the Estates General granted him the Imperial monopoly for salt trade in the area. Roberto was famous for his brother the knight of Maltese Order Bartholomew Galilei who became Maltese ship's captain, Maltese Ambassador in Florence, majordomo of the Medici's court, and extremely influential patron of the Florentine church of Saint Simon and Guido. On February 9, 1662 in his successful request to become a member of Carniola Estates General Roberto exposed Bartholomew's influence on Florentine Court to promote his case because Galilei family and other Florentine bankers were famous worldwide. Later in December of the same year 1662 Roberto became the military and tax Chief-Captain of Istria in Carniola which considerably strengthened Galilei's already established position in salt trade. As the Chief of Istria he lead the local military operations against the eventually unsuccessful Turkish assault to Vienna in 1663, and kept the Istria District for almost two decades, until he passed away. The Archbishop of Ljubljana in the times of Roberto Galilei (1615-1681) was the knight of Maltese Order Joseph Rabatta (1620-1683) appointed on April 9, 1664 just a year and few months after Roberto Galilei got the key positions as the member of Carniola Estates General and Chief-Captain of Istria.

The inventory of Roberto Galilei's (1615-1681) possessions in Ljubljana accomplished soon after his death in early 1681 in Ljubljana shows him as an extremely wealthy person. Among Roberto Galilei's debtors were the most influential merchants and bankers in the area including the Ljubljana Banker Zaharia Waldtreich (1623-1682) from Augsburg who was connected with the greatest European banker count Fugger from Augsburg. Waldtreich even kept Fugger's portrait in his Ljubljana house until Waldtreich's death.

Roberto Galilei's Ljubljana landlord Hans Adam Pettegnek (Petek, 1640-1705 Ljubljana) also possessed G. Galilei's military compass until 1705 the same as did their and Edmund Halley's friend Janez Vajkard

Valvasor until his death in East Carniola in 1694. Roberto distributed G. Galilei's books at last to four noble families in Ljubljana and surroundings including the Auerspergs who were the wealthiest, most powerful, and educated of them all. As the Chief-Captain of Istria Roberto Galilei influenced the Emperor's effort to make Pazin of Istria the County raised to a rank of Principality for Imperial favorite and Prime Minister Portia. The Prince Johan Weikhard Auersperg and Estates General of Carniola eventually successfully obstructed the Imperial plan. On March 12, 1666 Roberto Galilei signed the business paper of the Prince Johan Weikhard Auersperg regarding Auersperg's contribution for his purchase of the manor Pazin in Istria from the Carniolan Estates General and Auersperg's Viennese political enemy the pawnier and Emperor Leopold's majordomo Janez Ferdinand Portia (1605-1665) of Ljubljana. R. Galilei had to be among the witnesses because the manor of Pazin was under Galilei's tax and military jurisdiction in Istria already for more than three years in that time.

Roberto Galilei married a baroness Sidonia Viktoria Baroness Mordax (1624-1665 Ljubljana) and she gave birth to at least eight children. The last seven of them were baptized in the Ljubljana Cathedral. Roberto, his wife, and one of their daughters were buried in Franciscan Church of Ljubljana in spite of the fact that his family traditionally used the Florentine church and Saint Simon and Guido as their last resting place. Roberto's oldest son and universal heir of his possessions in Ljubljana Ottavio Galilei (1644-1707) resided in Florence. As the ultimate heir of his branch of Galilei's family the sonless Ottavio Galilei established the Florentine Mannelli-Galilei family with his last will by naming the Senator Jacopo Mannelli (1634-1720) as his universal heir.

Key words: Robert Galilei, Galileo Galilei, Sidonia Viktoria Mordax married name Galilei, Ljubljana, early modern science.